

LUCSIVNA

BEVEZETŐ

Kilenc éves koromban, mint harmadikos, valószínűleg egy iskolai szervezett „pionír” akció keretében, szánkózás közben megfáztam. Vizes mellhártya gyulladást kaptam.

Hosszabb betegeskedés után, a Magas Tátra alatti Lucsivna-i gyógyintézetbe kerültem. Nem is kis időre.

Azokról a hónapokról szól ez a „könyvem”.

A tartalmát föl lehetne úgy is fogni, hogy az ottani életemet, élményeimet dolgozza fel. Én azonban másra akarok rámutatni ezeken a történéseken keresztül. Arra, hogy hogyan élt az ottani gyereksereg annak idején!

Okosan, fegyelmezetten. Másképp mint sok mai fiatal ...

A közelmúltban Keszeli Feri régi barátom egy megjegyzése ihletett e „könyvem” átdolgozására. Sokat könnyítettem a magyar tartalmon. Így könnyebben olvasható azok számára is akik nincsenek ilyesmihez szokva, vagy éppen nincs elég idejük, esetleg kedvük sokat gondolkozni, követni a leírt események lényegét, összefüggéseit. Ebben segítenek az odatűzdelt képek is.

Ezt az újabb, könnyített változatot szlovákra fordítottam. (Így azoknak is oda nyújtottam, akiknek nincs meg a mi előnyünk ...)

Itt, az új web-oldalamon (2008), a következő oldalakon az eredeti magyar változatot adom újra közre. (Csak picikét javítva ...)

(Remélem, egy kicsit az olvasó is beledöccen abba a nosztalgias hangulatba, amit nekem jelentenek ezek az események, és helyszínük – a Tátra.)

Iskolanyitás

Nem tudom, hogyan kerültünk a "magyar iskola" hátsó udvarára... Nincs emlék. Biztosan azért, mert az iskola útba esett. Az utat a lenti háztól a sarokig, az iskolaudvar sarkáig, állandóan jártuk ha városba mentünk.

A saroktól a hátsó udvarra meg az ember legegyszerűbben úgy kerül, hogy látja, ott nagyobb a sűrűség. A nagy sűrűséghez az elején nem is kell sok ember! Esetleg az is lehet, hogy a hátsó udvar szokás volt.

Mindenesetre volt két nagy negatívuma: kisebb és kevésbé ünnepélyes volt, mint az első udvar.

Az előnye viszont az, hogy meleg szeptember elsején nagy részét az iskola és a fák árnyéka borította.

És, ki tudja, lehet, hogy az is előnye volt, hogy a nagy, magyar beszédű gyülekezet így átkerült a forgalmas kereszteződéstől a másik udvarra.

Szóval ott álltam. Nem emlékszem, hogy valami hangulatom, esetleg ünnepélyes hangulatom, lett volna. A nagy iskolanyitás a kis elsősnek lényegében felesleges. Úgy mint sok minden más is az életben.

Vagy esetleg nem is a kis elsősnek szól? ...

Álltam. Az az érzésem: az elől összefogott kantáros ünnepi nadrágomban. Ez szintén szokás volt. A kantáros nadrág. Az ünnepi nadrág.

Úgy hiszem – Papóval. De valahogy a többieket is oda érzem.

A magyar iskola általában kitett magáért. Az évnyitók, és az évzárók is, szépek ünnepélyesek voltak.

Beszéde alatt azonosítottam az ismert névhez Csontos igazgatót. Azután Pásztor tanító nénit.

Pásztor tanító néni egyike volt az öreg, de nem öregedő tanítóknak. Már Aput is tanította és természetesen ismerte családunkat. Ahogy kiválasztott engemet is a leendő osztályába – mindenki meg volt elégedve. Elismerték "művészetét". Szigorúnak tartották, de olyannak, aki tud a gyerekekkel bánni, és megtanítja őket.

S ha már a család jónak tartotta a dolgok ilyképpen alakulását, én is nyugodt lettem. Habár – szóval valószínűleg még nem tudatosítottam, hogy: "most valamit tanulni fogok, és az a valami jó lesz egy másik valamihez". Ebben a jövő időben már benne foglaltatott a bizonyosság!

Sárgaság

Az iskola közeledte egy komoly dolgot hozott magával! Megfájult a hasam. E dolog nem volt új. Új volt benne az, hogy most nem segített sem a koplalás sem Anyu has-simogatása.

Mellesleg, a koplalások nem tartottak sokáig, egyből átmentek teára, száraz pírítós kenyérre, főtt krumplira, főtt tojásra. Azután, ha már Anyu megkente a

pírítóst zsírral – már a mindennapi reggelinél, vacsoránál kötöttünk ki. Most viszont nem segített az általános gyógyszerem, a savanyú uborka sem!

Apu fölfogott maga elé és vitt a kórházba a kompetens, ismerős Szikora doktor úrhoz. Szikora doktor a ragályos kórház prímárja volt. A kis fehér helyiségben kivizsgáltak, főleg a szemem fehérjét figyelgették, és megállapították, hogy sárgaságot kaptam. Annak ellenére, hogy a bőröm nem lett sárga.

Kórházban, a kis földszintes épületben kellett maradnom. Hatan vagy nyolcan voltunk egy szobában. Szerencsére a betegség nem hatalmasodott el rajtam, elég volt csak diétáznom, ami az otthoni koszthoz képest nem volt nagy megszorítás. Sőt kosztom elurasodott, mivel a szőlőcukor és a málnaszörp kimondottan ajánlott volt. A négyzet, vagy kör alakúra préselt szőlőcukor bizony ízlett. Ami eleinte szokatlan volt: a rizskoho és a vasárnapi száraz vacsora.

Eléggé elbizonytalankodtam viszont, mikor két szomszédomnak hosszú vékony gumicsövet kellett nyelni – és nagyon keservesen ment le a torkukon. Aztán csüngött belőlük az ágy melletti kórházi pohárba. Vették tőlük a barna gyomornedvet. Én meg nem tudtam – következem-e? Szerencsére nem...

Esténként jöttek a látogatók. A kórház rácskerítése csak vagy öt méterre volt az ablakunktól. Beszélgettünk, elmentek.

Aztán már csak a folyosó végéről jövő nagy köhögést figyeltük. Szamárköhögés – állapították meg az idősebbek. Tífuszról is beszéltek. Az egyik meg, mikor tehette, éjjelre kiszökött, - az ablakon.

Engemet két hét múlva kiengedtek, de egy fél évig még diétáznom kellett. A legtipikusabb az volt benne, hogy zsír helyett vajjal kellett főzni. Eleinte szokatlan volt, később egészen bele jöttem.

Az ünnepi ebédek nem romlottak el, mivel tyúkhúst és gyümölcsöt lehetett enni. És mehettem az iskolába.

Még...

Átmeneti idő volt. Kezdődött az új, de a régi még nem szűnt meg. Még... De már keveredett az emlék és a valóság. Már volt emlék!

Néha, nyáron, vasárnap, ha Neni otthon volt, és ha kedve kerekedett hozzá, vajas-lekváros-mézes kenyérrel akart kedveskedni – ami viszont nekem nem nagyon ízlett. Külön-külön jobb volt.

Kissé jobb volt az az ötlete, ha kihúztuk a nagy pléhkádat a napra, ha történetesen nem volt tele esővízzel, és mentünk fürdeni. De azért sem lelkesedtem.

Az viszont már egészen jó volt, ha ribizliből tojással, porcukorral habot csinált, és megállapította, hogy szamócából jobban ízlene.

Így néha elkerültünk a sínek mellett az erdő szélére. Szamócát szedtünk, üvegbe is, zománcozott pléhbögrébe is, meg csokorba is, gombára viszont ritkán akadunk.

Máskor Gatyival elsétáltunk megnézni a régi Rimából maradt holtágot. A levágott kanyargós ágból furcsa békanyálas, burnyásszélű tavacskák alakultak. Tele szúnyoggal, békával.

Egyszer még kalandunk is akadt. Egy fiatalember betévedt hátulról a Papóék földjére. Apuval észrevettük. Úgy fogtuk föl, hogy lopni akar. Utána eredtünk. Futni kezdett a hegy, a vasút felé, ahol nyaranta a gőzmozdonytól gyakran kigyulladt a vetés, jobbik esetben a tarló. Vagy ötven méter után úgy vettem észre, hogy bírnék, üldözhetnénk gyorsabban is! Felfogtam, Apu nem akarja igazán elkapni. Mit csinálna vele... Kocogtunk hát még egy darabot, az illető már jó messze volt, aztán elégedetten megállapítottuk, hogy jól ráijesztettünk, jól elkergettük. Mentünk vissza. Egyedüli eset volt. Nem volt szóvás, hogy lopni járjanak hozzánk.

Kis szerszámaimat viszont, a speciálisan számomra gyártott kis villát, stb. kezdtem kinőlni. Akkor még nem sejtettük, hogy az idő is kezdi kinőlni őket, hogy nagyobb változások is jönnek...

Este szagoltuk a fehér liliumok bódító illatát – a kiskertből a szoba ablaka alól.

Nappal a kimondhatatlanul mély kék égbolt, a hófehér felhőkkel, este a liliumszag, az elégedettséggel – hogy mennyi mindent csináltunk.

Első osztály

Az első osztály egészen barátságos volt. Nemes Zolival ültem egy padban. Erre az ok az volt, hogy találkoztunk a sárgaságos osztályon. Amúgy barátaim akkor nem is voltak, hisz egyedül, távol laktunk a várostól. Barátunk a család és közben a Természet, meg a cselekvések logikája volt.

Az osztály egyik jellemzője a fekete olajos fapadló volt. Nem hordtunk semmiféle papucsot. Télen bakancsostul ültünk a padban, kabátjaink meg a falnál lógtak. Nem lopta el őket senki, mint a mai modern iskolákban. Sőt a takarítást is bírta egy-két iskolaszolga!

Ráadásul, ha kellett, a fűtésről szögletes komor, alighanem az iskolák számára szabadalmazott vaskályha, no meg a tanító, vagy a főlészóltott tanuló gondoskodott. A szén, esetleg a fa, már oda volt készítve.

Az osztályban sok növény volt, az ablakokban is. Talán minden gyerek vitt egy cserepet, és a tanító néni virág helyett megelégedett például kukoricával is. Legalább megismerték a városi gyerekek is, a kukoricát is.

Abban az időben nagy masszív táblák jellemezték az osztályokat. Két nagy táblát lehetett egymás előtt, mögött föl-le húzgálni, sőt rafinált módon még meg is lehetett őket vízszintes tengelyük körül fordítani! A tábla még meg is volt vonalazva. Piros csíkokkal.

Így szebben rajzolhatták a tanító-nénik a nagy betűket, szótagokat. Rajzolták is, mintha csak nyomtatott művészi munka lett volna!

Azonfelül még volt egy hatalmas "számológépünk", színes golyókkal.

És! – volt katedra. Kiemelkedő. Hogy jobban lássunk.

Olvastunk, számoltunk, énekeltünk. És írtunk. Közöséges tollal! Amit a padba süllyesztett tintásüvegbe mártogattunk. Vigyázni kellett. Figyelni, hogy mit csinálunk, hogyan csináljuk, - s ez megtanított minket írni. Igazán írni. Olvashatóan.

Újdonság volt számomra a színes agyag. Abból modelleztünk. Azt hiszem, kézügyesség tekintetében nagy előny volt számomra a lenti házi időszak.

Festettünk is. Egyszer meg hurkapálcikából mesterkedtünk. Az egyik feleslegeset bedugtam lábam-szára mellé a térdzokniba. Valamiért éppen bejött Lenner tanító bácsi. Pásztor tanító néni meg kihívott, bemutatni neki engemet.

Mentem, hurkapálcikástól. Lehet, hogy észre sem vették, de furcsa volt...

Hazafelé

Fél-tizenkettő körül elég volt a tanulásból. Felkészültünk, kettes oszlopba álltunk és tanító-nénistől levonultunk a lépcsőn, ki a kapuig. Ott szépen elköszöntünk, miután még meghallgattuk a figyelmeztetést, hogy a másik oldalra vigyázva, a kijelölt átjárón keljünk át. Ezt azonban nem fogadtam meg, és hogy miért, azt ki is fejtettem a tanító-néninek.

A kijelölt átjáró ugyanis a kereszteződésben volt, ahol nagy volt a forgalom, mindenfelől jártak az autók. Az iskola kapuja viszont az utca "közepére" nyílik, ahol kevesebb a forgalom, ráadásul jól látni jó messzire mindkét irányban. Azt hiszem, magyarázatomat ésszerűnek tartották, mert a vascsövekkel elkerített hely megnyílt, s szép átjáró van ott mind a mai napig.

Utamat Német Lacival folytattam. Mentünk a dohány-gyár előtti tér mellett, ahol annak idején még vásárok is voltak. A téren egy kerek téглаépítmény állott – az illetékszedőnek. A tér sarkán meg utcai vízcsap. Egyszer egy nagy ötletünk támadt: ki tud több vizet meginni. A mérés nem volt gond, mivel kötelezően hordtunk magunkkal összezsukhatós poharat, törülközőt, stb. Szép napsütéses, meleg őszi délidő volt. Egyszer én csapoltam, egyszer Laci. Eleinte ízlett. Később még lement. Azután megúntuk. Nem egymással, együtt verseztünk. Ha jól emlékszem, huszonegy deci vizet nyeltem le. Azután mentünk tovább. Ez a harmadik utcasarkon volt. Az ötödiken Laci lefordult, magam balagtam tovább még vagy kétszer annyit, kifelé a városból.

Néha, később ritkán, különösebb partner akadt. Komlósy Éva. Szép, szőke kislány volt, az én iskolai évfolyamomból. Kevésbé később, mikor elolvastam az Egri csillagokat, még érdekesebb lett számomra, hisz kora, fiatalsága és neve Gergő Vicáját testesítette meg. Milyen szép volt – a regény... Gergellyé azonban soha sem váltam, mert Évával, érdekes módon, nagyon ritkán futottunk össze...

Romlik az idő

Itt az ősz. Itt van újra – állapíthattuk volna meg Petőfiesen. De talán kevésbé voltunk költői beállítottságúak, mert szépsége mellett egy csomó árnyoldalát is érzékeltük.

Ez az ősz nem csak az esőket, a sarat hozta.

Egyszer vittem Apunak a szolgálatba az ebédet. Nagy zaj, sürgés, forgás, izgalom volt. Erősen zúgott a rádió s a sok tűzoltó körülötte. A rádióból recsegés, felkiáltások jöttek, ebbe csattant néha egy-egy lövés. Aztán ismételve felhívást olvastak fel. Budapest segítséget kért a "művelt" világtól. Segítséget kért (és nem kapott...) az emberiségtől.

Háború lesz – mondták az emberek (akiknek személyes tapasztalatuk még nem is volt olyan régi), gondolván alatta a mi területünket is.

(S hogy nálunk háború nem lett, lehet hogy azért, mert itt az embereknek nem volt erejük megszólalni. Nem egyértelmű azonban, hogy ez nyereség volt-e? ...)

A feszültségre, s hogy az emberek komolyan vették a veszélyt utal, hogy Anyu is megtörte a hallgatást és megtudtam néhány háborús esetet:

- hogy hogyan jöttek Pokorágyról Szombatba batyukkal, katonák és aknák között,
- hogy hogyan gubbasztottak a pincében,
- hogy hogyan ugattak a katyusák a konzervgyárnál levő házuk melletti kertben,
- hogy hogyan mondta az orosz: "davaj csaszi!",
- hogy hogyan szegezte neki a géppisztolyt az orosz katona Tankó-papónak,
- hogy hogyan lőtték agyon Tankó-mamáék tyúkjait, és hogyan főzték meg azokat velük maguknak,
- hogy hogyan dőltek be hárman, négyen ruhástól, csizmástól, sárosan, keresztben az ágyba, a tiszta dunnák közé,
- hogy hogyan kellett rájuk mosni,
- hogy a németek intelligensek, tiszták voltak,
- hogy a rangosabb oroszok is műveltebbek voltak, csak dörömbölni kellett a falon, és jött, elkergette a disznólkodó katonáját,
- hogy hogyan rakta tele Anyunak a teát cukorral az egyik – orosz!,
- és, hogy a legrosszabbak, csőcselék, a románok voltak!

Papó, Mama, Apu – továbbra is hallgattak...

Nem tűrnek...

Közeledett a tél. Közeledett az öltözködés váltás.

Ősszel felhúztam a bakancsot, Húsvétig le sem vettem. Ugyanúgy a sínadrágot. Meg a téli kabátot. Vigyázni kellett rájuk, mindegyikből csak egy volt. Most sem lett több, már csak azért sem, mert építkezést terveztünk.

Eszembe sem jutott gondolkodnom, hogy minek? – hiszen otthon vagyunk...

Sem az, hogy hiszen pénzünk sincs... Valahogy tisztán természetes volt, hogy ahogy sok minden mást is megcsináltunk munkánkkal, házat is építünk. És természetes volt, hisz másnak is van háza.

Az igazi okot meg csak évtizedek után árulta el Anyu: nem tűrtek bennünket! Neni, meg Gatyi bosszankodtak, hogy nincs saját szobájuk. Bosszantották Mamát. Ő Papót. Papó meg Anyut.

Apu el sem akarta hinni, míg Anyu nem mondta Papónak: mondja meg Apunak is. Anyu szerint: nem látta Aput sírni, de hogy akkor kicsordult a könnye.

Kezdődött a gondolkozás.

Állítólag Mama sem egyezett bele, hogy hozzáépítsünk a házukhoz. Sem abba, hogy mellé a földünkre építsünk.

Vettünk hát a városban egy keskeny parcellát. Valamikor utca volt. Biztosan olcsóbb volt, mint a normális parcellák...

Délutánonként, este, szabad időben folyt a tervezgetés. Nagyon keskeny volt a telek. Két helyiség a klasszikus méretekkel nem fért belé egymás mellett. Új szót ismertem meg: dúfark, dúfart, dúfarkt? Vagyis egy helyiség, mellette be-menet, felettük meg az egész szélességben két helyiség. E megoldás sokáig kísértett. Megvalósításához, az emelethez viszont nem volt pénz.

Második, praktikus lépés a gerendák beszerzése volt. A tűzoltóság kölcsönözte a teherautót a "kanadát". Utánfutót szereztek hozzá – s mentek, - az erdőre! Hozták egy napos délelőtt a hegyekből a hatalmas fenyőtörzseket. Páles bácsi mint egy Herkules görgette le őket az autóról az udvarra. Borzongva mesélték, hogy a lejtőn, a kanyarokban, mikor a súlypont hátrább ugrott, az autó orra felemelkedett, az első kerekei nem érték a földet, irányíthatatlan volt.

De szerencsére megérkeztek.

A törzseket lerakták száradni, hogy a következő tavasszal mindenki ki-próbálja ácsmesteri tehetségét, mindenki faragja belőlük a gerendákat.

Papír

Az élet ment tovább.

Olyan apróságról is gondoskodni kellett – mint a papír. Ki tudja? – mit használtak a régi emberek...

Papó ezt úgy oldotta meg, hogy mikor vékonyodott a klozet ülőkéjén a papírréteg, akkor hozott újra egy-két zsákkal. A magyar iskolából. A két iskolaszolgáltól. Štrbától és Šnektől. Kiselejtezett papírt.

Ez esemény volt. Előbb kiválogattuk a halom szerzeményt. Voltak benne kiselejtezett brozsúrák, régi dolgozatok füzetei, nyomtatványok, díszítésre szánt képek, krepp-papír és sok minden más. Sok üres lap is, amire rajzolhattam. Érdekes volt olvasni a régi évkönyveket az információkkal, beszámolókkal,

statisztikákkal.

Ami kevésbé érdekes volt, az a klozetba került. Ott válogathatott az ember benne újra, kedvére. Én is, mivel a szép lapuk már nem voltak...

Közeledett a Karácsony. Új Karácsony. Még Karácsony...

Segíteni kellett a Jézuskának... Kisebbedett a romantika, pótolni kellett a szaloncukrot. Anyu elárulta, hogy ők valamikor kockacukrot csomagoltak be. Most azonban főleg "csokoládét" gyártottunk. Kakaóból, pléhformába, aztán színes sztaniollemezbe. Más volt az íze, nem a bolti csokoládéé, meg kásás is volt a szerkezete, de meg lehetett enni.

Mindamellett kaptam egy mézeskalácsot. Két gyerektenyérynyi mézeskalács szelet csokoládéval volt bevonva és savanykás szilvalekvárral összeragasztva. És – önállóan, szépen becsomagolva. Nagyon ízlett!

Kaptam kétujjas prémes-kesztyűt is. Kívül puha barna bőr, belül fehér, puha, meleg, igazi szőrme. Életem legjobb kesztyűje...

Öntudatomat is erősen megnövelte. Ahogy ugyanis iskolába kellett járnom, nem csak barátokkal találkoztam a hosszú úton.

Egyszer, az őrháznál egy ismeretlen Szabó-pusztai fiú kezdett virtuskodni, kellemtelenkedni. Azután igyekeztem nem találkozni vele, de most már mindegy volt. Ha kötekedik, ilyen kesztyűvel jól behúzhatok neki – gondoltam.

Akkor eszembe sem jutott, hogy másképp is lehetne. (Pedig lehetett volna. A munka éppen megedzett, de verekedni nem volt kitől tanulni...)

Sziklás

Lassan letelt az első iskolai év. Megtanultunk olvasni, írni, számolni. Szép szokás volt az év végét kirándulással zárni. Pásztor tanító-néni elhatározta hogy kirándulunk Sziklásra. Oda, ahonnan a jó ivóvizet vezetik Szombatba. Ez a falu nincs nagyon messze, de vonaton megyünk, jövünk s ez tarkítja az eseményt. És mindenkivel megy valaki a családból. (Nagyon bölcs tanítói gondolat!)

Velem Mama jött. Neki is kedve kerekedett egy kis üdülésre.

Anyu elővette a régi bevált tapasztalatokat, miszerint a nyári kirándulásra táplálék kell, de olyan, ami százszázalékosan nem romlik meg és nem folyik szét a hőségben. Előkerítette hát az erre a célra megőrzött füstölt, szárított kolbászarabkákat. Tojást főzött és ömlesztett sajtot vett. Néhány paprika meg alma kíséretében ezen már meg lehetett élni.

Mentünk tehát a Tiszolc-i vonalon. Elhagyva a falut kerestünk egy szép nagy tisztást, mely fele sík területen, fele lejtőn volt. Szép, tiszta fűvel benőve.

Én kicsit feszélyezve éreztem magamat, mivel Mama a régi ismeretség jegyében Pásztor tanító-nénivel egy fa alá költözött.

Beszélgettünk, ettünk, játszottunk.

Egyszer csak nagy riadalom keletkezett. Kígyó!, kígyó! kiabálták az emberek, gyerekek. Félték is tőle, meg látni is akarták. Így aztán együtt futottak vele. A kígyó bemenekült a patakba.

Vízisikló – állapította meg valaki. De nem mindenki hitte. A kígyó gyanús "lélek"... No, de legalább akadt új beszédtema.

Mikor a kígyós történetek, meg az elemózsia is elfogyott, a tanító-néni gondolt egyet. Kivezényelte a gyerekeket a gyepes hegyoldalba. Lefeküdtünk és gurultunk lefele. Felszabadult a hangulat.

Mindenki vígan, jó kedvvel indult vissza a faluba, a vonathoz.

Ennyi is elég volt a boldogsághoz...

A második év

A gerendafaragásos nyarat már tarkította a készülő építkezés. Akkoriban hallottam, ismertem meg a tangó-harmónikát. Egyből beleszerettem. Tanulni akartam. Ahhoz viszont harmónikámnak kellett volna lenni. Emlegettem is gyakran s alkalomadtán mutogattam a kirakatban. Hogy ilyen tetszik. Vettek is volna, de csak kicsit – mivel a kicsinek kisebb az ára is! Csakhogy a kicsin nem voltak billentyűk, csak gombok. Azok viszont nekem nem tetszettek. Így aztán terveztük az építkezést és nem kaptam harmónikát.

Végasztalásul ajánlották az otthoni citerát és mandolint – dehát az egészen más... Maradt tehát a Toldi. Hogy ki ne menjek a gyakorlatból, a szünidő alatt egy-egy adagot mindennap lemásoltattak velem egy füzetbe. Ez a gyakorlat aztán abba-maradt, biztosan rájöttek, hogy írni már tudok.

Szép mű a Toldi mondogatták. Lehet, hogy ez nemzeti és irodalmi szempontból igaz, nekem viszont nem vált kedvencemre.

Jött a második év. Az ős szagával. Vittem haza cserepemet a megnőtt kukoricákkal. Pásztor tanító-néni ugyanis maradt az új elsősökkel. Minket újra osztottak, most már vegyes osztályba.

Már a traktorállomásnál belekeveredett a tipikus kezdődő ős szagába a füst. A szállongó ökörnyalak között Apu égette a kukorica kórókat.

Észre sem vettük s itt volt újra a csigaleveses Karácsony. Számomra emlékezetessé vált, mivel a karácsonyi szünet alatt olvastam el az első igazi vastag könyvet: Három vitéz magyar baka, meg egy káplár kalandjai. E regény legfőbb előnye, hogy megmutatta: az ilyen terjedelmesebb műveket is le lehet "győzni". Következett az Egri csillagok és egy csomó, tőle jelentéktelenebb mű, rövidebb "kirándulásokkal" az enciklopédiákhoz és az első világháború történetehez.

Ezen időrészekhez még három nagy családi esemény tartozik.

- megszületett, koraszülöttként Erzsi, és Julika,
- Anyu nehezen bírta állapotát,
- Julika rövidesen meghalt.

Számomra az első ilyen tapasztalat...

Homokszedés

Most már komolyra fordult a dolog. A tervek megvoltak. Kellett készíteni az anyagot. Az ismeretek is megvoltak. Nem csak Papó régi tapasztalatai, hanem Apu új szerzeményei is. Építő idő volt. Nagyon sokan, a tűzoltók közül is ezekben a években teremtették meg családi fészüküket. Akkoriban épült be a malomtól a vasúthídig a Rima melletti utca is. Az emberek jártak egymásnak segíteni, megtanulták a mesterségeket.

Papó bakokat mesterkél, forsnyikat, vaskampókat szerelt. Apu meg újra kölcsönözte a kanadát és elhívta néhány munkatársát – Deák Bandi bácsit, meg a többit.

A Szabó pusztá felé találtak alkalmas helyet. Beleállították a bakokat a Rimába, rájuk fektették a forsnyikat és nagy merítő lapátokkal "halászták" a megfelelő homokot fúrikokba.

Nem voltak szédülők...

A telt fúrikot kitolták a partra, a homokot fellapátolták a kanadára.

Azután a követ kellett elkészíteni. A várgedei? kőfejtőből került elő. Szintén a kanada segítségével. Vöröses barnás, pórúdos mészkő. (Homokkő?) Nem túl kemény és aránylag könnyű.

Kezdődhetett az ásás. Az alapás. Ez a kifejezés azonban nem pontos, mivel a konyha és előszoba alá pincét is terveztek. Onnan bizony jó sok földet ki kellett dobálni.

A munkából Papó is becsületesen kivette részét.

Az asszonyok meg főztek. Jó kiadós ételeket, hogy legyen elég erő.

A zsálužáshoz a deszkákat, az alaphoz a cementet természetesen venni kellett, no meg bevezettetni a vizet...

Azután kevertük, hordtuk, döngöltük a betont és igyekeztünk minél több követ beledolgozni. Válogattuk, cipeltük a megfelelő darabokat.

De még így sem lett vége. Takargattuk, öntözgettük, hogy a melegben nehogy némelyik helyen hirtelen száradjon.

Elkészült az alap...

Segédkezés

A házépítés majdnem minden munkáját magunk végeztük, így én mint

gyerek is sok mindenben segédkeztem. Voltak azonban dolgok, melyre a felnőttek is tisztelettel tekintettek.

Az egyik ilyen dolog volt a "kémény-húzás". Ehhez Apu is csak segédkezett. Jó méternyi henger alakú fa oszlopdarab kellett hozzá. Ez képezte a kéménylyukat. Téglával szögletesen körülfalazták, aztán a téglák és oszlop közötti részt malterrel, betonnal kiöntötték. Az oszlop vége merőlegesen át volt fűrtve, e lyukba újabb fadarab dugva, mint a dugóhúzó nyele. E nyéllel lehetett az oszlopot feljebb húzni, ha körülötte a beton már megkötött. És lehetett építeni tovább. A magasabb részt. Nagyon igyekeztek, mégsem sikerült. Az egyik kéményt később fönt "törni" kellett...

A másik "tisztelt" munka a pincefedél zsámozása volt. Jól, sűrűn, kitámogatták a betonfedél tartóit. Ékekkel egyforma magasra állították őket. Aztán bebiztosították, nehogy kidőljenek. Engemet oda be sem engedtek.

Hasonlóan kellemetlen volt a víz és a szennyecsatorna bekötése. Nagyon mélyen vannak az utca alatt. Alulról már nem lehetett a földet kihányani. Megoldották hát két részben. A fele mélységben emelvényt építettek fából. Alulról erre hajigálták a föllazított földet. Majd innen továbbította a felszínre a második csapot. Lapátokkal. Még jó, hogy itt nagyon mélyen is jó minőségű sötét föld van, kövek, bálványok, homok nélkül. Az egész munkához biztonságot jelentett az ismerős vízvezeték szerelő: Zsemlicska bácsi jelenléte.

Segédkező feladataim néha majdnem meghaladták erőmet!

Egyszer délután két zsák cementet bíztak rám, leszállítani nagy fatalligánkon (amit biztosan házépítésünkhöz szerkesztett Papó...). Az alkotmány egy ló számára készült. Most hiányzott hozzá a ló... A baj akkor kezdődött, mikor a város felől az őrház, a sínek felé közeledtem. Ott emelkedő volt, mit máskor figyelemre sem méltattam. Most, cementestől, taligástól más lett a helyzet. Alig sikerült legyőzni!

Máskor – pont a csatorna ásásához – sört kellett hoznom a munkásoknak a sarokról, Tibi bácsitól. Négyet, vagy hatot? Csak úgy, szatyor nélkül. Néhány üveget karjaimmal magamhoz szorítottam, kettőnek meg ujjaimmal megfogtam a nyakát. Nem is voltak nehezek. Eleinte... Mire azonban parcellánkhoz értem, azt hittem, már-már leesik az egész!

Határesetek. Ritka tapasztalat. Az ember érzi: nem képes többre!

Falhúzás

Mikor az alapok, meg a pincetető megvolt – lezárult az első nagy szakasz. Azaz, a tervezés és anyagkészítés után már a harmadik!

Következett a nedvesség szigetelése szurokkal, és a falak felhúzása. Ebben kisegített Gyula bátya, kőműves, Anyu testvére. Magyarországról. Jött látogatóba. Jött dolgozni. Természetesen keze alá dolgoztunk. Kevertük, hordtuk a habarcsot, meg a kvadrit. A kinti falakat "kvadri"-ból, sötétszürke, troszkából

préselt tömbökből építettük. Hosszára rakva, vagyis vékonyan. Ez volt a divat, de ezt a divatot több mint valószínűleg a vékony bugyelláris diktálta. A divat negatív utóhatása mai napig minden télen jelentkezik...

A belső, közfalak húzásába később, főleg a fürdőszoba mellett, már Apu is belemerészkedett, az én segédkezésemmel.

Azután megint veszélyes munka következett. Kétoldalt felmásztak a friss falak tetejébe és kötelekkel felhúzták a betonkoszorú fölé a gerendákat. Ezekhez szögeltük fentről, később lentől is a deszkákat.

És, kezdődhetett a tetőt tartó szerkezet ácsolása. Ezt már megint egy öreg mesterre bízták. Én meg megismertem egy új fogalmat: hogy mi a szarufa.

E munkák között Anyu jó laktató ételekkel, káposztás galuskával, túrós galuskával látott el mindnyájunkat. Ha segítség volt a rokonságból, vagy "mesterember", akkor csirkét, tyúkot dukált főzni, sütni, nokedlivel. Nehogy "megszóljanak minket". A port meg fröccsel mosta le a dolgozó a gégéjéről. Ki-ki kedve szerint. Vagy a szódát hígította borral, vagy fordítva.

Kezdődhetett a villany bevezetése. Vésővel, kalapáccsal vájatokat kellett küszködni a fiatal falba. A "bermancső" számára, amibe majd a villanydrótok kerülnek. A "bermancső" vékony pléhkel bevont, szurkos papírból sodrott cső volt. A villanydrót meg szimpatikusan hajlékony puha alumínium drót, gumiszzerű szigeteléssel, mely belül fehéres, kívül szürkés volt, és még enyhén körülfonva valami textilszerű szálakkal. Itt az akadály az volt, hogy a villanyt szakembernek kellett bekötnie. Apu barátja, Kunya bácsi, villanyszerelő segített.

Vakolás előtt még nádat kellett szögelni a plafonok deszkáihoz. Állványokra forsnnyikat raktunk, fogtuk a kalapácsot meg a különleges kampós fejű szögeket és tekergethettük fejünket az ég felé...

Bagi bácsi

A nagy építkezés közben egyszer csak terjedt a hír, hogy Aput meglátogatja Bagi bácsi Budapestről – akit annak idején a fogolytáborban ismert meg, s akivel azóta levelezett.

El is érkezett a nyári este. Már lámpagyújtás ideje volt, mikor megállott a kapunál egy öltönyös férfi. Kezében vékony aktatáska. Úri alak. Jött befelé az udvarba. Buksink majd a láncát szaggatta. A Bagi bácsi – azonosítottuk egymást. Kisértem be, aztán az idősebbekre hagytam.

Kis idő múlva Anyu adott egy pici csokoládét. Úgynevezett mesecsokládét. Ismertük, de inkább csak látásból. Egyrészt csokoládéra nem tellett, másrészt ez kicsiségéhez képest drága volt. Talán a csomagolása miatt, melyen mindig meserészlet volt. "Bagi bácsi hozta"...

Bagi bácsi bakot lőtt. Másnap is, vacsoránál, mikor vacsorázott nálunk, aztán nyomban Mamáéknál, ráadásul mikor megette a húst és meglátta a másnak szánt káposztás galuskát és addig nyafogott róla, még az is hozzá, belé került.

Volt elég ételünk, de ilyen nagybélűségen megbotránkoztunk, nem nézte – más mit fog rágni...

Aztán terjedt a hír, hogy ide is akar utazni, oda is akar látogatni, de pénzt nem váltott be! Mi meg az építkezés folytán pont olyan helyzetben voltunk, amit Anyu manapság úgy emleget: "hozta a fizetést apátok és mondta: Rózsi most csak egy százast tudok adni". Mi már akkor naponta bevágtunk egy háromkilós kenyeret 10,80-ért; ezt pótolta Anyu otthoni krumplival, zöldséggel, kukoricával, szalonnával, tyúkkal, - meg ha elvértve hoztak hozzá, akkor a háztáji munkája mellett – varrással.

Nem volt tehát a Bagi bácsi látogatása főnyeremény.

Máig emlegetjük, mint keserű viccet, hogy mikor csökönyösen kitartott szándéka mellett, hogy Pozsonyt is meg akarja nézni, pénz viszont a szándékhoz nem volt, vett neki Apu jegyet személyvonatra.

Nekünk akkor az is hatalmas kiadás volt. Ő viszont bumlizhatott reggeltől estig. Ismerkedhetett a szlovák tájjal.

Nem is jöttek aztán a levelek!

Építkezhattünk tovább...

A néma

A házat két év alatt be kellett fejezni. Így szólt a kölcsönre felvett pénz feltétele is.

Azonfelül, az előzmények után, Apu, Anyu már biztosan igyekeztek is el "lent-ről", habár mindketten szerették az ottani gazdálkodást.

Hacsak lehetett, folytak tehát a munkák.

Ha "mestert" kellett hívni, mindig megfontolták, hogy melyik kér sokat, melyik kevesebbet, és hogy melyik hogyan dolgozik.

Sokat segítettek – egymáson – a tűzoltók. Ők majdnem mindegyik más más mesterségből mentek tűzoltónak.

A benti vízvezetékes dolgokban kisegített Černok bácsi. A tető első csatornáját Hašuk Sanyi bácsi, Apuék későbbi fiatal parancsnoka szerelte fel. Persze a mi kiadós segítségünkkel.

A munkák nagy része, ha mást is kellett hívni, visszasegítésért, vagy kis összegekért készült.

Nagyrészt persze önerőből.

Talán az egyetlen dolog, amit Apu nem vállalt, később sem, - a vakolás. Hogy neki lehullt a malter...

Így jutottunk el a kisszobánk vakolásához.

Nem sikerült hozzá "mestert" találni.

Ajánlgattag egyet, a "Némát", aki nem volt lefoglalva. De nem jó hírek jártak róla. Végül is, elhívták a "némát".

Mai napig szörnyűlködés kapcsolódig hozzá:

"Nagy nehezen levakolt egy falat és kétszáz koronát kért érte"!

(Egy akkori átlagfizetés negyedét, ötödét!)

Nem is kértek tőle több munkát!

Ilyenek is voltak, már akkor is... Szerencsére akkor még többségben voltak a mások. Legalább is a mi környezetünkben.

Bent lakunk.

Érdekes módon, nem emlékszem rá, mikor költöztünk. Feltehetően megint a tűzoltók kanadáján, a tűzoltók segítségével. És egész biztosan gyorsan, hisz nem sok holmink volt. Lényegében a konyhában éltünk, a sparnét körül. A nagyjából 3,5m x 3,5m-es helység a lentitől nagyobb volt, és utcára nyíló hármas ablakával fényűzően világosabb.

Tél felé azonban, minden harmadik este, kissé szárnyszegetten lézengtünk az egyszerre tágabb térben. Nem volt mellettünk senki. Valahogy hiányoztak Mamáék. Meg Apu, aki szolgálatban volt. Meg Buksi, a kutyánk, "aki" Mamáéknál maradt. Meg valahogy hideg is volt. Habár a sparnétal lehetett ellensúlyozni, de így is a lebetonozott konyha alulról, a pince felől hideget sugárzott. Elég sokáig tartott, míg a zajokat is megtanultuk megkülönböztetni. Eleinte sokszor úgy tűnt, hogy az udvarunkon, a konyhafal mellett szalad valaki. Később rájöttünk, hogy csendhez szokott fülünk a járdán közlekedőket hallja így az esti csendességben.

A konyha melletti "kisszoba" még teljesen üres volt.

Azaz volt egy "bútordarab" benne. Az én ládám. Egy faláda az én kacatjaimmal. Olyasmivel, amit úgy egészében ki is lehetett volna hajítani, és nem is hiányzott volna...

Hálószobának a hátsó "nagyszobát" rendeztük be. A lenti szoba bútorai-val. Oda természetesen csak aludni jártunk, a hidegekben csak estére fűtöttek be. Legtöbbször egyszerűen, pléhlapáton bevitték a tüzet – a konyhából. Raktunk rá egy kis vékony fát, aztán később szenet. A fa fűrészelése és sokszor hasogatása is nagyban az én feladatom lett. Némelyik méteres darabot a "gyertyán-fát", nehéz volt fűrészelni. Hasogatni viszont szerettem.

A fűrészeléssel Apu "jót akart". Hogy erősödjek. Köszönhetem ezt Papp Laci világbajnok bokszolónak, aki a rádióban kijelentette, hogy favágással erősödött meg...

Egy ilyen magányunkat akartuk már éppen befejezni egyszer este a hátsó szobában. Készülődtünk lefekvéshez, mikor valaki ránk dőngette az ablakot. Megijedtünk, de egyből meg is örültünk.

Gatyi látogatott meg bennünket. Úgy látszik, neki is hiányoztunk egy kissé.

Hogy átugrotta a kerítést...

Hozott egy narancsot.

Akkoriban még egy narancs is nagy valami volt. Igaz, szép friss, nedvdús, édes

narancsokat árultak, nem csöpp, rágós, rászáradt héjú szocialista terméket... Szétosztottuk, közösen megettük. Elbeszélgettünk. Jó volt...

Sorozatok

Fokozatosan kezdtünk meghonosodni új otthonunkban, Szombat e csendes utcájában. Az udvar, a kert éppen picike volt, a kertbe csak négy fa fért be. Négyszögbe.

Az életstílusból azonban egy kicsit magunkkal vittünk. Építettünk itt is egy kis tyúkólat, sőt egy pici disznóólat is! Természetesen lakókról is gondoskodtunk beléjük.

A lenti földet is megtartottuk, naponta jártunk gondját viselni. Nyáron az én régi sportkocsimat megrakva tértünk haza – uborkával, kukoricával, hagymával, krumplival, zöldséggel. Anyu egy csomót elosztogatott belőle, hazafelé menet.

Hétköznapi is, de főleg vasárnap meg, ha sütött valami kalácsot, mi még meg sem kóstoltuk, csomagolt be belőle, biciklire pattantam és vittem megkóstolni Mamáéknak.

Később Neni vett elemre tranzisztoros rádiót. Kalácsvivő látogatásaim alkalmával rádióztam egyet-egyed. Ott állt a veranda asztalán.

Papó is be-be ballagott hozzánk. Kiflit hozott, vagy "kampó cukorkát". A kampóra formált vagy tíz centis szögletes cukorbotocska fehér színű volt, élei meg pirosak.

Esténként meg hamar lefeküdtünk.

Bekapcsoltuk a két szekrény közé helyezett rádiót, a Gatyai rádióját – és hallgattuk. Este mindig valami történet volt, esetleg irodalmi, vagy zenei műsor.

Kitűnőek voltak a kabaré műsorok.

A rádió, sok év után, új volt számunkra.

Sokat művelődtünk.

Sokat szórakoztunk. De még együtt. A család.

Közös, és értékes élmények. Közös állásfoglalás. Közös értékelés.

Aránylag nyugodt hónapok.

Aput csak az bosszantotta kissé, hogy a szomszéd, városi telekből nem adtak egy métert sem, hogy szélesebb lehetett volna a bejáratunk.

Magyarországon

Egy kicsit helyrepopofozkodtunk. Meg lehetett hát valósítani a nagy célt, hogy Anyu meglátogassa – hová telepítették ki családját. Sajnos, Tankó-papó már nem élt... Viszont a feszültség a két állam között egy picit kisebb lett.

Nagyon hosszú volt az út, Apu szeretett volna pontos menetrendet kapni, Gyula bátya viszont egyszerűen fogta fel a dolgot, hogy Pécsig lekerülünk,

onnan meg utazzunk a "rikkancs vonattal". Nekünk a "rikkancs vonat" nem mondott semmit. Ez Aput böszítette és sokáig ugratta Anyut a "rikkancs vonattal".

Mégis felpakoltunk és elindultunk. Én új, szürke frecskolt öltözetben, melynek nadrágjához praktikus cipzáros bunda járult zakó helyett. Természetesen előbb le kellett kerülni Feledre, hogy onnan, Füleken keresztül, eljussunk a határátkelőhelyre. A hatvani (putnoki?) állomáson egy kicsit várni kellett, megcsodálhattuk a nagykereű magyar gőzmozdonyokat. Azután csak zötyögtünk. Délután futottunk be Budapestre. Itt taxival át kellett vitetni magunkat a város másik oldalán lévő másik állomásra. Átmentünk a vár alatti alagúton. Az állomástól láttuk a várat, de megnézni nem volt időnk. Egy ebédre viszont az állomási étteremben igen. Apu kiválasztotta a menüt, amit megengedhettünk magunknak, és málnaszörpöt is rendelt. Azt evés közben eltévesztette, és jól húzott az enyémből. Aztán utaztunk és utaztunk. Pécsre és Pécsről. Éjfélre értünk Vókányba. Pontosabban a vasútmegállójára. Ami a falutól még kutyául messze volt. Ráadásul a falu is kegyetlenül megnyúlt...

Másnap kezdődtek magyar tapasztalataink.

Út. Nagy – nagy füves széles senki földje, a másik oldalán is út. A poros utak két oldalán – jó távolságra – a házak. Falusias, ereszes, egymás végébe épített egyszintes generációs házikók. Egybeépítve a végükön istállóval, fáskamrával, szerszámos kamrával s ki tudja még mivel... Azután a hosszú kert, ki a földekig.

A kert bizony el volt hanyagolva. Tankó-papó meghalt, Gyula bátya meg Pécsre járt pallérkodni. Válogathattunk a burnyában. Az egyik fajtából, mely mint a fácskák, vagy másfél méteresre nyúlt – nemsokára kunyhót építettünk a kert végében. Sikerült az otthoniak irányításával egy öreg körtefát is felfedezni. Magas volt és törött, mászni rá gyümölcsért nem lehetett. Kioktattak: keress alatta a fű között...

Sokkal kényelmesebb volt jó édes barackhoz jutni. Az az udvaron, a házzal szemben termett, bőven. Tele volt alatta a föld érett gyümölcscsel. A tyúkok is ott "legettek".

Fájhatott a "sváb" szíve, mikor látta portáját.

Ahogy ugyanis a magyarokat Szlovákiából kidobták, a magyarországiak nem tudták őket hová rakni. Kilakoltatták hát házából a németet, rokonjához, és helyébe telepítették a szlovákiaiakat... A máig el nem ismert bűn, a kommunizmus egyik gáztette így nem is egy bűn, de legalább kettő!

Vókányban több mindenben más volt az élet. Nem csak a meleg miatt... Megcsodáltuk apró kiflicskéiket, a nyersen, szárítottan eltett disznólábat, a mélyen a föld alá mélyített pincét, ahová egy lyukon hosszú létrán lehetett lejutni.

Esténként meg szépen rajzolt diafilmekről meséket vetítettek nekünk.

Voltunk kint a temetőben.

Voltunk fürdeni, egész nap kirándulni Harkányban. Ízlelgettük, csodáltuk

a nagy melegvizes medencéket.

Voltunk Mohácson. Megcsodáltuk a nagy török templomot.

Átkeltünk komppal a széles Dunán a szigetre, ahol halászlét rendeltünk. Nem nyerte meg tetszésemet, de nagyon élveztem, mikor Gyula bátya egy jókora egész halfejet halászott ki kanalával tálkájából!

A legjobb azonban a Bambi volt. Olyan jó ízű limonádét azóta sem nagyon itunk. Nagy hátránya csak az volt, hogy kis üvegekben árulták.

Megnéztük még a szőlőjüket, aztán letelt az idő. Kellett jönni haza.

Otthon, az új házukban Papó várt bennünket.

Egy rossz hírrel. Míg oda voltunk, meghalt Ács Feri bácsi, Apu egyik barátja.

Míg oda voltunk, Papó gondoskodott a házról, az állatokról.

Míg oda voltunk, beéredtek, először, a ringlók a kertünkben...

Láttuk, sok év után – Magyarországot.

3. osztály

A két első iskolás év, a házépítés, a városba kerülés, a rádió, az olvasni tudás nagyon meggyorsította, felhígította az életet. Mintha kevesebb lenne a nagy élmény. De talán az ellenkezője igaz. Annyi sok volt, nem volt idő őket átérezni. Keveredett. A lenti ház, és az iskola.

Meg kellett venni a harmadikos könyveket. Babicékat szemeltük ki. Anyuék Babic "úr"-ról beszéltek. A lánya pont egy évvel előttem járt.

A könyveknél egy fő érdekesség volt. Az egyik a szlovák nyelvet kezdte tanítani. Erre eddig, a lenti háznál nem volt szükségem.

Harmadikos lettem. A tél is megjött. Nyomták ránk a pionér nevelést. Szervezték a szabad időnket. Nehogy valaki unatkozzék... Szórakozás szerűnek volt megjátszva, de már benne volt: szokjon hozzá a gyerek, hogy kötelessége van, hogy szórakozni is parancsra megy, szokjon hozzá hogy parancsra cselekszik, nem kell gondolkodni, és szokjon hozzá, hogy valaki parancsol. Nem mindig az akit elismerünk, aki kivívta volna, hogy vezetővé válasszuk...

Az egyik ilyen kitalálmány a szánkózás, sízés volt éppen, kollektív módon.

Jól kifáradva, kiizzadva értem haza. Elnyúltam a konyhai díványon. Mellesleg szánkózásnál ütköztünk, felborítottam egyik osztálytársnőm szánkóját. Őt másnap orvoshoz vitték. De mindnyájan orvoshoz kerültünk, mert jött véletlenül az orvosnő, kivizsgálni az egész osztályt. Mindent rendben talált.

Éjjel azonban nagy fájdalomra ébredtem. Nagyon nyomta oldalt a szívem táját. Nem csökkent, ahogy helyezkedtem sem. Sőt, hányinger is jött rám. Mentem a WC-be, erőlködtem, eredménytelenül.

Apu magához vett az ágyba. Már nagy voltam ehhez. Nem is segített. Reggel elvitt a "ONV"-re a saját orvosukhoz.

Az egyből megállapította: mellhártyagyulladás...

"Kórházba kell menni"...

Még el sem kezdődött életem második szakasza, s mái itt volt a harmadik!

Láz

Rohamosan romlott az állapotom, így aztán nem is nagyon érdekelték a dolgok. Ültem a hátsó kis épület, a gyerekosztály kis kivizsgáló szobájának fehér asztalán. Tomica primár sztetoszkópjával hallgatott.

Aztán feküdtem az ágyban, egy másik, kétágyas, szintén kis szobában, a szárny kezdetén. Lázam felszaladt negyven fok fölé.

Napi háromszor injekciót nyomtak belém.

Enni is az ágyba hordtak.

Mikor kissé összeszedtem magamat, jelentkeztek Anyuék.

Kintről az ablakhoz jöttek, úgy látogattak meg.

Hoztak egy könyvet, a „Robinzont”. Vették. Ez nem volt meg az otthoni könyvtárban. Kimondottan nekem vették, erre az alkalomra. Ki tudja, hogyan, de egészen jól eltalálták. Bejött az olvasmányaim sorrendjébe.

Azt hiszem mindenkinek van individuális, személyes olvasmány sorrendje. Ha adott időben, pont mikor megfelelően idős, pont mikor megfelelő olvasmányok, tapasztalatok, életkörülmények vannak utána – nem jut hozzá az éppen odakívánczó könyv, akkor gyengül az illető egyén fejlődése.

Lehet az nagyon jó könyv is, de ha későn, esetleg korán jön, akkor nagyon csökken az értéke. Persze még rosszabb, ha nem jön egyáltalán...

Nekem e dolgokban elég nagy szerencsém volt.

Olvastam a Robinsont. Nem hogy az idő teljen, viszont az idő is telt...

A Robinson illetett családunk szelleméhez.

Mi is mindenről gondoskodtunk, mindenre figyeltünk.

Amit tudtunk, magunk csináltunk. És dolgoztunk. Nem lustálkodtunk, nem adtuk fel. Természetes volt hát olvasnom, nem ütött el a tartalom tapasztalataimtól.

Ha elfáradtam, letettem a könyvet magam mellé a párnára. Később folytattam az olvasást. Még csak harmadikos voltam, de gyorsan ment.

Egy reggel, nagyot aludva, ébredtem fel. Nyúltam a könyv után, hát a borítójának a fele is sötét volt, valamivel leöntve...

Nézem, nedves a párna is.

Orromból folyt, egy csomó vér.

Megfordult a betegség...

Nyugalom

A Robinsont egy-kettőre elolvastam. Mivel emlékeztem az egészre, nem olvastam újra.

Anyuék hoztak egy újabb könyvet. A Magas Tátráról. Egy hegymászó expedíció egyik tagja írta le útját, csoportja élményeit. A könyv egy csomó nagy képpel volt tarkítva. A Robinson kétszerese volt, nagy részét azonban a képek tették ki és a tartalma sem ragadott el túlságosan.

Kiválasztásakor Anyuék már biztosan szoktatni akartak a Tátra gondolatához.

Most, ahogy már normálisabban éreztem magamat, kezdtem figyelni a környezetemet is. Ágyam mellett a fal félmagasságtól csak üvegből volt. Szobák sokasága sorakozott mögötte. Hasonlóan, csak üvegfallal elválasztva egymástól.

A szobák tele kiságyakkal, bennük egészen pici gyerekek.

Imitt-amott megjelentek köztük a fehér ruhás nővérek.

Egyszer csak mit nem látok: beleszúr tüvel a gyerek sarkába, úgy vett vért tőle. Aztán jött a másikhoz. Ugyanúgy. – A harmadikhoz...

A combba adott injekciót, meg a vérvevést a kézről már "megszoktam", de ahogy elgondoltam, hogy most mindjárt nekem is a sarkamba szúrnak – nem tetszett! Volt nagy riadalom, vártam, mikor nyílik már az ajtó...

Az orvosnő jött. Lang doktornő. Normális fiatal asszony.

Leült az ágyam szélére.

Megfogta bal csuklómat, mérte a pulzusomat.

Azután tovább ott hagyta a kezét. Hosszan. Hosszadalmasan. Nem mondott semmit. Bennem nyugalom áradt el.

Nem tudni, mi volt a beállítottsága a doktornőnek, hitt-e a szocializmus ifjú korában a "nem exakt" gyógyításban is, vagy csak egyszerűen megpihent?

Ma azonban ezt úgy mondanám:

egy nagy adag energiát adott át...

Most már igazán megfordult a betegség.

A többi között

Ahogy túl voltam a veszélyen, áttettek a többi közé, az egyik nagy szobára. Voltunk ott vagy tízen. Több kis újdonság várt.

Napjában bizonyos időre bekapcsolták a vezetékes rádiót. Persze ez az idő nem esett egybe az én hallgatási kedvemmel, vagy valami kedvelt műsorommal. Kedvenc műsorom nem is volt. Szlovák műsor volt, nem ismertem.

Meglepetésemre folytatódott az iskola is. Megjelent egy idősebb asszony, rájöttem: a kórházi tanítónéni. Felrakott egy padszerű alkotmányt, egy kétoldalon alátámasztott deszkát a combjaim fölött az ágyamra. Én felültem hozzá, és "tanultunk". Nem sokat. Azt hiszem, csak olvastunk jobbára, de mivel az jól ment, nem sokat nyaggatott.

Fokozatosan megfigyeltem, hogy szobatársaimnak más bajuk van. Az egyiknek reumája. Ez a név nem mondott semmit, de érdekes volt.

Aztán megfigyeltem, hogy több szoba is van. Más betegekkel. Az egyik nagy futásokat rendezett a nővéreknek. Ezt mi is mindig észrevettük. Felfogtuk

a helyzet komolyságát.

Vérzékenységben szenvedett!

Ebből a szobából már többször ki is jártunk.

Nagyon sokszor reggelente, ahogy vért vettek tőlünk.

Azután étkezni.

Külön kis helyiségben kis fehér asztalok voltak kis gyerek székekkel. Olyan ovodás berendezés. Ott tálalták az ételt. Reggelire nagyon sokszor tejet.

Ez baj volt, mert én a tejet nem szerettem.

Nem szerette, a tölem talán valamivel fiatalabb fekete cigánygyerek, Farkas sem. Ő ki is fejtette nézetét.

"Mit ennél?!" – kérdezte bosszúsan szlovákul a szlovák nővér.

Kolbászt, értette ki, és felelt Farkas.

Kolbász, kolbász! szörnyűlködött a nővér haragosan.

"Klobása"... oktatta ki Farkast.

Kolbász!... mondta Farkas.

Aztán már szinte mindennapos köszönésnek számított náluk hogy:
"kolbász"...

Megcsapoltak

Az egyik nap, miután előzőleg megröntgeneztek, hívtak egy új helyiségbe. Érdekes, hogy ezek a helyiségek mind kicsik voltak.

Felültettek egy vékony fehér, kivizsgáló asztalra, mely középen állott. Vagy méterre, másfél méterre körülötte mindenütt a falak voltak. Szürkés-fehéren.

Valahogy gyülekezni kezdtek körülöttem a fehérköpönyegesek... Voltak legalább négyen.

Aztán valaki közülük beállított, hogy hogyan üljek. Lehajolva, orromat térdeimhez nyomva.

Elkezdtek számolni a bordáimat, aztán kengették a bizonyos helyet.

A bal oldalam az ablak felé esett.

Hoztak egy tipikus kórházi ovális tálkát is.

Aztán nyomást éreztem a baloldali bordáim között.

Nemsokára láttam, ahogy nyomták ki a lónak való hatalmas injekciós fecskendőből a sárgás folyadékot, a tálkába.

Megcsapoltak...

Kihúzták a vizes mellhártyagyulladás "vizét".

Közeledett a hazamenés, hathetes kórházi kezelés után.

Otthon

Hazaengedtek tehát a kórházból. Haza, de nem az iskolába. Feküdnöm kellett.

Közben kezdett tavaszodni. Sokszor már szépen sütött a Nap. Ilyenkor Anyu, ahogy leírták neki, bebugyolált pokrócba és kiültetett a lépcső elé, a fal mellé.

Volt időm, jól megnéztem hát a falat. Legérdekesebb része az volt ahol a vízszigetelés választotta a beton alapot a fal aljától. Ott néhány szurokcsöpp lógott ki, és némelyik szép áramvonalas alakú volt, érdekesen, tükrösen fényes tiszta felülettel.

Pont akkor építették tőlünk kifelé, kertünk vége mögött a "csinzsákokat", az újabb utcát. Azok még jó házaknak készültek. Téglából épültek, nem nagyon magasra, és még tűrhető nagyságú helyiségekkel.

Délutánonként bent feküdtem a hátsó szobában, vaságyamon, ahol megbetegedtem. A sarokban. Fejem a kert felé, párhuzamosan a kinti lépcsővel. Nyitott ablak mellett. Ilyenkor megelevenedett a környék. Majdnem tíz gyerek is összegyűlt és zsvatolt a szomszédban, vagy nálunk. Ismertem őket a hangjukról.

Tankó Mama is meglátogatott minket.

Biztosan volt mit beszélgetnie Anyuval, meg engem nem is igen akartak zavarni, mert vele kapcsolatban nem emlékszem semmi különösre. Azon felül, hogy hozott egy szép, vastag, zöldfedeles kisebb betűs meséskönyvet.

Volt mit olvasni. Jobban telt az idő.

Később, csak úgy "sportból" nekiálltunk Katival, és pillanatok alatt fejből megtanultunk belőle egy-egy elég nagy részleget. Legjobban ment a "Szeپی számár királysága".

UTAZUNK

Közeledett május. Az idő javult, de engemet még mindig bugyoláltak. Gyakran emlegették, hogy megyek a Tátrába. Gyógyulni. Hogy ott jó a levegő. Gatyi is volt, Tátrafüreden, kicsit szabóskodni. Annak idején járkáltak a leendő mesterek, tanultak az idegenben. Meg cserélték a gyerekeket, hogy nyelvet tanuljanak. Jó lehetett e dolog arra is, hogy mindenki megértse, a másik is ember, másutt is van élet. Tanulhatott, okulhatott, világot látott.

Meg Neni is volt – gyógyulni. A tüdejével...

Megjött a nagy nap. Megjött a meghívó levél. Lucsivnára.

Reggel beöltöztem, még egy fénykép a ház sarka előtt – a járdán, és mentünk. Apuval. A család kifelé irányuló gondjait Apu intézte.

Feleden, Zólyomon át. Robogott a gyorsvonat. Délelőtt még valahogy telt az idő. Előbb 8-as fülkében ültem, az ablaknál. Menetirányt a jobb oldalt szemléltem. Zöld. Fák, bokrok, fák, bokrok.

Apunak is elege lehetett, mer felállt, hogy megy megnézi az étkezőkocsit. Fel voltunk szerelve bőségesen elemózsiával, annak ellenére hozott egy nagy szalámis zsemlet. Eleget lestem az iskola folyosóján a szalámis zsemlyéket. Egy időben kis büfé működött az óráközti szünetekben. Sok mindent árultak, cukorkákat, kekszeket, és szalámis zsemlyéket. Azokat tartottam a legnóbl – jobb, úri dolgoknak. Árulták, de nem nekem. Nekem mindig volt bőven jó tízórásim, de nem pénzem. Így aztán a szalámis zsemlyét mindig csak néztem. Most ott volt előttem, de nem volt rá nagy kedvem.

Nem is azért, hogy az ember idővel lemond arról, ami sokszor messze volt neki, hanem inkább mert a nagy bizonytalanság tátongett előttem.

Kiálltunk a folyosóra, A változatosság kedvéért a baloldalt bámulni. Szép volt, de ugyanaz. Zöld. Fák, bokrok, fák, bokrok.

Majdnem belegebedtünk, míg megérkeztünk Zsolnára. Tovább nem volt hirtelen csatlakozás. Apunak viszont jó ötletet sugott az ösztöne. Kimentünk az állomás előtti térre. Alig léptünk néhányat, amikor egy poprádi számtáblájú "bukfencet", Tatra 805-ös "kisautót" fedezett fel. S alighogy megbeszéltük az összefüggéseket, hogy ez tűzoltó autó, és most Lucsivnára Poprád felé kell menni, megjelent egy tűzoltóruhás ember. A sofőr!

Apu bemutatkozott, leigazolta magát. És már bent is ültünk!

A sofőr a kormánynál. Apu jobbra az ülésen, én meg az ismert helyen, középen a motor fölött.

A sofőr elfordította a kulcsot, az erős léghűtéses motor ismerősen beindult, elkezdett fűteni és rázkódni a fenekem alatt. Mentünk...

Jó hosszú ez az út is, nekem azonban nem tűnt annak. Egyrészt változott, vonat helyett, másrészt más így elől ülni, jó kilátással. Meg aztán: szinte otthon voltunk a szombatiak kedvenc, bukfencnek becézett kis szolgálati autója "testvéreben".

Tartott volna még a szép egyenes útból, meg a Nap is szépen sütött, de megérkeztünk. A sofőr figyelmeztetett jobbra előre, az úttól vagy 150 méterre, egy nagy kapuívre. Mellette épület, beljebb a fák közt újabb tető...

"Az Lucsivna"!

Kiszálltunk, megköszöntük, elköszöntünk.

Nem is gondoltam, mennyire le fogok itt horgonyozni...

Mentünk. Jó irányban. Leolvashattuk ezt a nagy kapuívről is. Mentünk. Jó aszfaltos úton. Nagy jószagú fenyőfák között. Kíváncsi apró fekete mókusoktól kísérve. Valaki útba igazíthatott bennünket, mert elkerültünk a megfelelő, amúgy beljebb, a másik oldalra dugott kettes pavilonhoz. Ott volt a fogadó iroda.

Aput behívták, én egy kicsit ücsörögtem a keskeny folyosón.

Aztán kijöttek. Hívtak.

Röviden elbúcsúztunk Apuval.

Nem is jutott eszembe: hogyan kerül haza?... Víttek. Le. – Lejtőn épült ez az emeletes pavilon...

Az étteremben elém raktak egy bögre kakaót és valami... – talán fonott kalácsot. Ettem. Jólesett a hosszú utazás után?, vagy bánatomban?

Egykettőre belejöttem a házirendbe. Fent volt a hálósobánk, lent az étterem. Mindkettő néha kissé zajos. Nem is a sok gyerektől, hanem a közelben futó vonatoktól. A Kassa-Zsolna vonaltól.

Nemsokára még egy hangoskodást éltünk át. Kint ünnepelték a májust.

És várt még egy meglepetés.

"Kolbász"... A Farkas cigánygyerek. A szombati kórházi ismerős...!

Ötös pavilon

Elmúlt két hét a kettes pavilonban. Nem történt semmi érdekes. Visszaemlékezve mégis érdekes, és pedig az, hogy nem éreztem semmi nyelvi akadályt. Úgy látszik, az irányított, ismétlődő eseményekhez szükséges szavakat egyből ellestem.

Lehetséges, hogy ez az első két hét valamiféle karantén is volt. Elteltével szétoztottak bennünket, betegségünk, állapotunk szerint.

A legnagyobb, legkomolyabb, központi pavilon a hármas volt. Ott operálótermek is működtek.

Én az ötösbe kerültem.

Ez volt a kapuhoz, a Zsolna-Poprád-i úthoz a legközelebb. A körülkerített település északi részén állott, nagyjából párhuzamosan az úttal, és a még északabbra húzódó Tátrával.

E betű alakú épület volt, a három láb a hegyek felé. A betegek a hosszú egyenes részben laktak. E folyosó hegyek felőli oldala csupa üvegezett volt, másik oldalról nyíltak a szobák.

A szuterén fölötti első szint egyik felében a fiúk voltak elszállásolva, másik felében a lányok. A két rész között volt a nagy ebédlő és az ápoló szoba. Fölöttünk az egész folyosón csak lányok voltak.

A nagy lakószobák üvegfallal voltak egymástól elválasztva és köztük fürdőszobák voltak, szekrényekkel, káddal, mosdókkal és még külön rekesztett WC-vel. Az üvegfal majdnem mindenütt be volt festve.

Én a fiús szárnynak nagyjából a közepébe kerültem. Az ajtótól jobbra, lábbal közép felé négy ágy volt, balra szintén négy. Én balra, az ablaktól a másodikra kerültem. Egy éjjeliszekrény és az ajtó mellett, bent a szobán egy pléhszekrény jutott a holmijaimnak.

Még otthon, minden ruhadarabba bele kellett varrni a nevünket, hogy a központi mosás után megtaláljuk őket.

A szobából "délre" is nagy üvegezett ablakok nyíltak, egy szépen rendben tartott virágos, bokros parkra, ami mögött az erdő húzódott.

A folyosó végén nagyfiúk laktak. Lehetek úgy 18 évesek. Lehet, hogy öregebbek is. Azonban még jól meg sem néztem őket, mikor máshová kellett te-

lepülniük. Valami más gyógyintézetbe.
És ... még május volt ...

A Tátra

Itt voltam tehát "a Tátrában"... Ha azt nézem, milyen messze voltam otthonról, akkor igazán a Tátrában voltam. Földrajzilag azonban csak alatta voltam, hiszen naponta ráláttam.

Minden tiszta, elsőrendű volt. Az otthoni helyzettől "úribb". Új életmenettel, ami azonban nem volt túl igényes. Nem nagyon kellett alkalmazkodni, szokni, - egyből belejött az ember.

Érdekes módon, annak ellenére, hogy a legöregebb fiúk is csak 14, 15 évesek voltak, mindenki komolyan, becsületesen fogta fel a dolgokat. Mindenki törődött dolgaival, holmijaival, rendet tartott.

Lehetséges, hogy az átélt komoly betegségből származó tapasztalat következtében?

Reggel a szolgálatos nővér végigjárta a szobákat. Elég volt csak beszólnia. Levetköztünk a pizsamából, megmosdottunk, megcsináltuk az ágyat: szépen kifeszítettük a lepedőt, áthajtottuk a paplant, a végén ráraktuk a pokrócot. Felöltöztünk. Mentünk reggelizni.

Délelőtt, munkásnapokon általában két dolog várt ránk. Tanultunk és "lélegeztünk".

A "lélegzéssel" a tüdönket edzettük. A Tátrában tiszta, jó fenyvesszagú a levegő. Meg mivel magasabban fekszik – ritkább is. Így a betegnek intenzívebben kell lélegzenie, edzi a tüdejét. Anélkül, hogy igyekeznie kellene, anélkül, hogy ezt tudatosítaná.

Ez az edzés úgy történt, hogy a csapat kiment a kellemes, fából ácsolt, fedett emelvényre amelyen szintén fából ácsolt nyugágyak voltak párhuzamosan egymással.

Mindenki beburkolódzott pokrócba, a hidegben is kint feküdtünk, - és lélegzett... Közben lehetett aludni vagy olvasni. Leginkább azonban csak társalogtunk.

A délelőttöt még a tízórás szakította meg. A legtipikusabb tízórás valami hasonló volt, mint az otthoni "bundás kenyér" – csak úribb, tékozlóbb kivitelben. Egy nagy, de igazán nagy, és vastag karéj puha fehér kenyér vastagon megvakva zsíros, hagymás tojásrántottával.

Elszórakozott vele az ember egészen kellemesen.

Némelyik paciens nem csak hogy lélegzett, - szuszogott is...

A tanulás komolyabb dolog volt. De nem kellemetlen...

Nem is tartott túl sokáig. Mi, kicsik a fenti, a nagylányok ebédlőjébe jártunk. Az osztály valójában több évfolyamból állott. Mindet ellátta egy tanítónéni. Idősebb volt, nagy tapasztalattal. Egy csoport írt, a másik olvasott, a harmadik számolt.

Néha rajzoltunk, énekeltünk, sőt versenyeztünk is.

Az egyik versenyen második lettem. Azért nem első, mert az utolsó, döntő kérdés az volt: kinek tiszta a keze? Az enyém tintás volt...

A tanulással is minden egészen rendben lett volna, a két hónap alatt azonban nem lehetett behúzni az osztálytársak egész nyelvtani anyagát. A tanító néni ezt meg is értette, sőt később, látogatásuk alkalmával, Apunak, Anyunak is megmagyarázta.

A harmadik év végén bizonyítványt kaptam.

Szlovák osztályban.

Szlovák nyelvből: hármas.

Mi is nyugodtan vettük, a tanító néni értékrendszere sem szenvedett csorbát...

Jöhetett megint az ebéd:

Nagyon jól főztek. És nagy adagokat adtak. A cél volt: hizlalni minket.

Aki tíz kilót hízott, kapott személyesen egy nagy csokoládés tortát! Nekem nem sikerült meg sem közelíteni...

Különleges volt a második fogás tányérja. Téglalap alakú volt. A nagyobbik, négyzetes részbe került például a kirántott hús a krumplival, a kisebbik oldalsó téglalap alakú részbe a csalamádé. Kitűnő csalamádékat csináltak, gusztusos, kis ropogós ectes "tyúkgombákkal" vegyítve.

Minden ebéd süteménnyel tetőződött.

Egy időben ebéd után még mindenki kapott egy zacskó cukorkát.

Az igazi sziesztát azonban az ebéd utáni uborkalé jelentette!

Gyakran adtak az ebédhez uborkasalátát.

Édeskés – savanykás ectes-cukros-borsos lében.

A levéből sok volt, maradt.

Ebéd után mentünk, teleöntötték e "limonádéval" poharunkat.

Imitt-amott úszkált benne egy-egy vékony szeletke uborka is.

Benyelegettük – mint a gyógyvizet...

Három sulcos

Szabadnapokon, ünnepnapokon, esetleg néha délután nagyobb kirándulásokat is tettünk. Legtöbbször egy nagy kinti kört. Mentünk a hármas, kettes pavilonok felé, ki a település sínek felőli kapuján, végig a sínek melletti poros úton, át a mezei úton Szvit felé, ki az országúthoz. A dombocskához, a partizán emlékműhöz.

A kőgúlához még ott volt hozzáerősítve egy néhai puska maradványa.

Itt megpihentünk, aztán irány "haza".

"Otthon" a fürdőszobában szánkba vettük a zuhanyozó rózsza gumicsövét, és habzsoltuk a jéghideg vizet.

Soha senkinek sem lett torokgyulladás...

Délután pihenni kellett. Kint, vagy bent.

Ez vasárnaponként nagyon kellemes volt. A szobák nyitott ablakán keresztül ugyanis a parkban lévő hangszórókból behallatszott a sok szép zene. A ku-ku-ru-ku-kú, a la paloma, sőt! a rengeteg szebbnél szebb magyar nótá!

Biztosan a régi időkből itt maradt lemezekről.

Este, majdnem mindig mozi volt. Munkanapokon a folyosón. Nem is akármilyen filmekkel. Nem mesékkel, nem építő jellegű nevelő művekkel. Igazi "kovbojos" filmekkel. Alig vártam, hogy átzökkenjek 9. évemből a 10.-be. Némelyik filmhez ugyanis ezt a határt szabták. Hogy ki? ..., nem kérdeztük...

Többször, főleg hétvégén lehetett menni az igazi moziba is. E kultúrlétesítmény a konyha közelében volt. Az erdő vékony ösvényein lehetett megközelíteni. Ki került volna az aszfaltos úton? ...

Nyár végétől aztán, mikor leereszkedett a koromsötétség, e ösvényes bujkálásoknál nagy szerepük lett a villanylámpáknak. Az ösvényeken ugyanis nagy fagyókerek nyúltak át, nagy számmal.

Valóságos "státus-szimbólum" lett a villanylámpa.

Nagy megbecsülést, elismerést élvezett tulajdonosuk.

Főleg a nagy, hengeres elemekkel működők voltak nagy teljesítményűek, elismertek. Mindennek teteje a "három-sulcos" lámpa volt.

Hazára is megírtam.

Egy látogatás után aztán egy nagyfejű háromsulcos enyhítette a búcsúzást. Kegyetlenül messze elvilágított...

Ismerkedés

Érdekes, hogy az egészségügyi nővérek nem féltek hosszabb útra is kisértelni velünk. Ezek az utak nem mindig voltak sétákhoz alkalmasak. Ez is alátámasztja észrevételemet hogy nem pajkoskodtunk, nem rosszalkodtunk, megfontoltan viselkedtünk.

Így aztán megismerkedtünk településünk egész környékével.

A legmegszokottabb ide illő séta volt a játszótérre, a tisztásra irányuló. Elindultunk egyenesen a pavilonokat elválasztó erdők kiaszfalozott útjain. Megkerültük a hármassz pavilont, megcsodáltuk fedett balkonjait, ahol az ottani betegek úgy szellőztek, mint mi a fából ácsolt tető alatt. Megbámultuk az úton átugráló, vagy mellette ácsorgó fekete mókusokat – és elfutottunk a mozis pavilon mellé. Folytattuk utunkat, a kis épület, a bolt felé. Nyáron ide néhányan, akiknek éppen volt a zsebében pár korona, beugrottunk. Vettünk egy-egy zsaku cseresznyét. Így még jobban telt az idő. Nem az éhség miatt, mert nem éhezünk. Csak úgy virtuszkodni. A cseresznyét másképp eszi az ember...

Átmentünk az egyik nagy tisztáson, de még folytattuk az utunkat, a település határánál átkeltünk a meredek alján csörgedező patakon. Ennek mindig sáros volt a partja. A sár mindig frissen volt dagasztva, patanyomokkal.

Vaddisznók... – állapítottuk meg állandóan.

Mentünk tovább, ki, távolabb. Az újabb nagy, többrészes tisztásra.

Itt aztán ki-ki kedve szerint bővészkedett. Vagy csak úgy sétáltunk, beszélgettünk, a kis boróka bokrok bogyóit szedtük, szagolgattuk, szétdörzsöltük.

Vagy leültünk a kiszemelt fenyő alá, mely szerteágazó felső gyökerei már bizonyára évek óta e célra szolgáltak, mint padok.

Kedveltek voltak a vastag, mélyen, sűrűn repedezett törzsek. Róluk le lehetett repeszteni egy jó vastag, tenyérynyi nagyságú kérget, amiből aztán bicskával szép, ügyes hajócskát lehetett faragni.

A nővérek nem féltek meghagyni nálunk a bicskákat.

Természetesen ezeknek is egész értékrendszere alakult ki.

A bicskák voltak talán az egyetlen dolog, aminek egyből lába kelt, ha az ember egy pillanatra letette.

Nekem sem tartott ki egy bicska az egész szezonra...

Neni ezt meg is említette, de azért kiségitett...

Néha meg északnyugatra vezetett utunk. Kimentünk a Zsolna felé vezető út mellett futó erdőszélre. Ott mentünk végig. Ott láttam először kozáknak nevezett magas szárú gombát...

Mikor jött az ősz és a kinti határban kiszedték a krumplit, kimentünk délután, csoportosan, sétaképp, csak úgy – a krumpliföldre.

Elhagyott krumplit és szárát is lehetett találni eleget.

Valahonnan gyufa is került. Biztosan a nővértől.

Égettük a krumpli szárát, szált a szűrős füst.

Egész emberi csoportot alakított az ország minden részéből összefutott, sok, rokonilag össze nem tartozó kisgyerek.

Egyszer "készültem": papírt, ceruzát vittem magammal a krumpliföldre. Leguggoltam. És rajzoltam. Megragadott a csúcsok vonulata. Kár, hogy e papír nem maradt meg.

A nővér is észrevette. Meglepődve, de megértően állapította meg, mit csinálok. Neki is biztosan szép volt a Tátra.

Vannak foglalkozások, melyek szépek. Vagy legalábbis szerencsések, hogy szép környezetben élnek...

Néhányszor, ha éppen mással nem voltam elfoglalva, kimentem a folyosóra, vagy menet közben megálltam, és csodáltam a hegységet. A Tátra mintha élne. Játszik. És hihetetlenül gyorsan változik.

Napfényben a csúcsok képesek színesen csillogni.

És képesek pillanatok alatt elbújni a sűrű felhőkben.

Aztán máskor kukucskálnak.

A felhők rétegeződnek is hol egy, hol más, kisebb-nagyobb, felsőbb-alsóbb részét takarják el az erdőknek, a szikláknak.

A takaró néha barátságos, néha ijesztő.

Néha villámok hasogatják, dörög.

Ezt beszédből az ember nem hiszi, nem képes elképzelni.

És ez élettől hullámozó sávban egy fehér csík...

"VYŠNY HÁGY"... súgják az emberek sejtelmesen.

És a szem messzebbre élesít be, nem a sziklákra, nem a felhőkre. Valahová messze-messze mögéjük. Az életet és a halált sejtí ott a tudat. S az ember más lesz...

Látogatás

Annak idején, a meghívó levélhez egy irat volt mellékelve, mely sok mindről tudósított bennünket. Arról is, hogy látogatók a beteghez csak hat hét elteltével jöhetnek.

Jött az idő, első ízben, hogy én is látogatást vártam. Azt hiszem, vasárnap volt, koradélelőtt. Kint esett az eső, csúnya idő volt. Az ebédlőnél, az ügyeletes-szobánál mocorogtunk a folyosó lányos szakaszán. Valami filmet kezdtek nekünk vetíteni, biztosan pótprogramként.

Valaki hívott. Ott volt a lányos oldali bemenő ajtónál Apu meg Anyu. Esőkabátostól, átázva a júniusi zivatartól. A fal mellett meg leállítva a tűzoltók motorbiciklijét.

Elmondták, hogy már otthon reggel rossz idő volt. De elindultak. Kényelmetlen volt a többórás utazás. A hideg víz bevágott az esőkabátok alá is. Nevetve mondták, hogy Anyu már Tiszolcnál, még "a kertek alatt" megkérdezte, soká tart-e még? ... Mármost az út.

A másik dolog, ami a hosszú, erdők közt, a hegyekben kapaszkodó, kanyargó úton lekötötte figyelmét: a nagy szál emberek.

Biztosan favágókkal találkozhattak.

"Ha oldalba vágott volna valamelyik..." – aggódott Anyu.

Néhány óráig, kora délutánig örültünk egymásnak.

Megnézték a környéket. Kikérdezték: hogy vagyok? Elmeséltem.

Egyetlen panaszom Piontekra volt, ő néha kissé szekírozott.

Azt megbeszélték a nővérrel.

Közben kissé kijavult az idő.

Nem akartak, nem maradhattak estére. A hosszú lakatlan erdei tájakon.

Elbúcsúztunk.

Még mindig nem tudtuk, hogy ez csak a kezdet volt.

Anyu később említette, - hogy melegedtek, kezeltedtek, mikor este elfáradva, összefagyva hazaértek.

Ízlett nekik a meleg tea.

Egyike a nagy eseményeknek...

Társak

Sorstársak, többnyire szobatársak. Egy időre. Azután elsodorta őket a sors. Képes Imre. Azt hiszem: a legjobb tátrai barátom. Annak ellenére, hogy kissé idősebb volt és a folyosónk kezdetén lakott, az első szobában, - ahonnét elvitték a nagyfiúkat. Lehet, hogy tőlük tanulta meg a kristályrádió szerkesztését. A tudása, és hogy érdeklődött a hasonló dolgok iránt – lekötötte figyelmemet. Sok érdekeset tanultam tőle.

Kölcsönöztem neki a Kék szigetek című könyvemet is, melyet direkt ide kaptam, nehogy unatkozás fogjon el, s mely technikai utópisztikus gondolatával érdekes volt. Ezen a könyvön próbáltam ki egy bizonyos gyorsolvasási, magam kigondolta metódust is. Imre élvezetett az egyik másik szobára is egy idegen fiúhoz, aki papírgyűrűket vágott ki bakelit dobozba. Mikrofont készült csinálni. Ő azonban szófukar volt. Nem ismerkedtünk össze.

Žember. Széles arcú, kövérebbnek látszó rőt, barátságos fiú. Megőriztem, egy magam fotózta fényképen.

Frťala. Tömör, barna fiú. Ha jól emlékszem, tisztelettel néztük a vágást, a hegget a hátán, a lapockájánál. Tüdőoperáció... Akkor már csak mint emlékezet, mint "élmény".

Žubor. Szokatlanul magas, vékony fiú. Nálam idősebb.

Egy éjjel elképzelhetetlen vihar kerekedett. Hozzá hasonlót azóta sem tapasztaltam. Villám villámot ért. Annyira, hogy időnként egyfolytában világos volt tőlük! Pislantanom kellett. Egyedül szoktam járni, de akkor megszólítottam Žubort. Mentünk együtt. Biztosan neki is jólesett, hogy volt társa.

Halás. Hlohovec-i, nálam idősebb fiú. Neve ellenére nem tudott magyarul. Ő azonban elérte, hogy bolti kristályrádiót kapott otthonról. Kihúzta a drótot antennának az ablakon, a parkon át, az egyik fenyőtörzshöz, és hallgatta, hallgattuk ... a világot. Egyszer, mikor új fiú került a szobánkra, Halásnak, ki tudja miért, talán mert az éjjel horkolt, bizar ötlete támadt. Mielőtt fölfoghattuk volna, oda ment az új fiú ágyához, átlépett az alvó jövevényen, leguggolt föléje, - és ... – ráfingott. Az azt sem tudta, mi történik. Nem sokáig elemeztük. Mentünk aludni.

Piontek. Két dologban különbözött tőlünk. Egyik, hogy valahogy nem tudott olyan jól kijönni velünk, mint mi többiek egymás közt.

A másik, hogy még nekünk többieknek csak fityegett, neki bőségesen lógott. Olyannyival nagyobbba áldotta meg a természet, hogy érdekes volt. Néha megkértük: Mutassa csak meg. Ő büszkén megmutatta.

Szkópia

A "tátrai" élet nem csak üdülés volt.

A levegőn, mozgáson, jó táplálékon kívül orvosi kezelésben is részesültünk.

Fölöslegesen nem háborgattak bennünket, de a nővérek öltözete, a szolgálati szobájuk és a mindennapi tabletták mutatták, hogy egészségügyi intézményben vagyunk.

A tablettákra szükség volt már csak a környezet miatt is. Laikusan leginkább kétfélék voltak. Kicsik és nagyok. Egy idő után megtanultuk őket lenyelni víz nélkül is.

Egyszer valami fölmerést csinálhattak. Pálcikákra csavart vattával törletet vettek mandulánkról, torkunkról és orrunkból. A pálcikákat aztán kémcsőbe zárták.

A legkellemetlenebb a "szkópia" volt.

Reggel, evés helyett, kaptunk a combunkba egy injekciót. Azután, nővér kíséretében elmentünk a hármass pavilonba. Ott ültünk, vártunk a folyosón, még behívtak bennünket egyesével. Beültettek egy nagy székbe, mint a fogorvosnál. Elénk ült egy orvos, homlokán tükörrel. Meg-meg "melegítette" szerszámát egy borszeszégő fölött, aztán a torkunknál, a mandulánknál kaparászkodott vele, nyitott szánkban át. Nem éreztünk semmit. De ez csak előkészítés volt.

Később be kellett menni egy elsötétített terembe, felfeküdni az asztalra, kinyitni szánkban, - és – nyomták le torkunkon a vékony acélcsővet.

Kellemetlenül, nehezen lehetett mellette lélegezni.

Első alkalommal, ahogy fuldokolni kezdtem, ösztönösen felkaptam fejemet. Az orvos kirántotta a csövet. És adott egy nagy pofont.

Ez nem volt szép tőle, de alighanem hozzáillett a helyzet komolyságához.

Voltak, akik még rosszabbul jártak: röntgen alatt vékony csövet vezettek tüdejükbe, amelyen keresztül az adott helyre fehér folyadékot vezettek.

Meszesítettek?, vagy antibiotikumot alkalmaztak?

A szenvedő alanynak aztán egy ideig feködni kellett. Mozdulni sem volt kedvük...

Az ilyen procedúra után egy ideig nem ehattunk, de a tízórásit azért elértük.

Majszoltuk a puha rántottás kenyeret – mintha mi sem történt volna.

Ha jól emlékszem, háromszor majszoltam így...

Fürdetés

Habár mosakodtunk, és fürödhettünk is, mikor kedvünk telt, hisz bejártunk a szobánk melletti fürdőszobába, mégis – úgy rémlik – vasárnaponként délelőtt, kötelező tisztálkodás járta.

Sorba állva a lányos szárny egyik fürdőszobájában, néztük, hogy mi történik a kádban, várva, hogy mi is sorra kerülünk.

Ha minden normálisan ment, nálunk három nővér váltogatta egymást. A fiatal Slušná volt a legszimpatikusabb. Családjával a fűs szárny bemenetelénél

laktak, a földszinten. Férje tanító volt. Slušná a 14, 15-éves fiúkat – azok kérték, elengedte, fürödjének maguk.

Hojná, az öreg nővér – nem. Ő sajátkezűleg mindenkit sorban bezappanozott, lemosott, miközben nagy tréfálkozások, röhögések folytak. Kissé már természetellenes volt, ilyen nagy fiúkat már otthon sem fürdetnek. (Úgy tudtuk, ez a nővér az E betű középső nyúlványában lakott. Ott volt a sok szén is néha lehányva.)

Még egy ilyen "kínzónk" akadt, szerencsére csak rövid időre. Biztosan szabadságot vettek ki a mi nővéreink.

Aki helyettesített, éjfélkor sorban felébresztett kicsit – nagyot, mindenkinek ki kellett mennie pislantani.

S hogy gyorsabban közlekedjünk, egy vékony vesszővel még odasuhintott fenekünkre, vagy lábunkra.

Biztosan fentről elfelejtették neki megmondani, hogy mi már nagyobbak vagyunk.

No, de nem mindig ilyen erőszakos helyettesítő volt.

Egyszer egészen fiatal, kezdő nővérke került éjjeli szolgálatra.

Unatkozott. A sötétben előbb néhány nagyfiúval kezdett társalogni, de mivel azok meg aludni akartak, könyvet kért. Ráadásul magyar könyvet!

Hozzám utasították.

Nálam akkor pont csak egy, az erdélyi fejedelemségről író történelmi mű volt, számomra sem túl szimpatikus, nehéz olvasmány.

Kölcsönöztem.

Kis idő múlva elégedetlenül hozta vissza.

A helyettesítő nővérkéket azután már nem láttuk többé.

Vakbél

Már lassan őslakosnak számítottam az ötösben. Otthonosan mozogtam. Amit kellett, mindent tudtam.

Ebbe a jólétbe nyilalt belé egy reggel a hasam jobb oldala. De annyira, hogy felkeltem, mentem az ügyeletes szobába és kértem a nővért! – adjon már egy injekciót! Adott...

Megvizsgált az orvos is. Vártak. Koplaltam. Este mentőautóval elszállítottak Spišská Sobotá-ra. A kórházban kitapogattak, lefektettek.

A mellettem fekvő ember nagyokat nyögött, neki azelőtt szedték ki a vakbélét. Lehet, hogy ő volt a szerencsém, mert az enyémet akkor csak fagyasztották.

Másnap reggel vittek a kapuhoz, ott volt egy iroda. Mivel nem volt kéznél felelős személy, aláírtam saját magam a papírokat.

Mentem vissza, és vártunk. Meghallgattam a szomszéd ágyról egy nagy értekezést a gyomor-operációról.

Aztán hozták az újabb vakbél-operáltat. Félig még aludt. Kikérdezték,

van-e szeretője. Felelt. Mulattak rajta. Aztán fölébredt. Komikus történeteket meséltek. Nevetett volna, de fájt neki. Tiltakozott.

Éjjel, a sarokba, hoztak egy idős embert. Odakészítették mellé, az éjjeliszekrényre a fordított kúp alakú üveg poharakat.

Az öreg hajnalban fölkel, teleengedte vízzel – és behúzta a poharat. Valaki még figyelte, mert reggel nagyot mulattak rajta, hogy abba a pohárba "pislantani" kell!

Délelőtt meglepetés ért.

Beköszöntött Mama meg Neni!

Kedveskedni akartak, banánt hoztak. Kicsomagolták, és szörnyűlködni kezdtek. Fogadkoztak, hogy ők bizony szép egészségeset vettek. Tiszta, sárga volt a héja... Most meg nagy barna foltok vannak rajta.

Megromlott a hosszú úton a nagy melegben, - állapították meg.

No kár – sajnálkoztak.

"Inkább ne edd meg – nehogy bajod legyen tőle!"

Eldobták a banánt, be a szemétkbe!

Nem ismertük még a banánt...

Egész életükben nevték a dolgot. Mama is. Neni is.

Diéta

A kórházi kiruccanást szerencsésen megúsztam. Visszakerülte Lucsivnára, csak diétáznom kellett. Az könnyű volt, hiszen az ételről gondoskodtak számunkra.

Sétálni viszont együtt jártam megint, a szobatársakkal, a többivel. Így esett meg, hogy mikor a játéktér, a tisztás szélén tyúk-gombákat találtunk, elfogott néhányunkat a gyűjtőszenvédély.

A legközelebbi alkalommal nagy papírsakukkal fölszerelve mentünk "játszani". Kissé beljebb léptünk az erdőbe és hazafelé hatalmas tömött zacskókat vittünk nagy boldogan.

Megkértük az ételkiosztókat, főzzék meg a zsákmányt.

Elfogadták.

Uzsonna előtt hozták a szobára nagy tálban a fölvagdalt, sült olajos gombát, tányérokat, villákat.

"Egyetek!"

Akkor jöttünk rá: nincs kenyerünk!

Várni nem akaródzott.

Púposra szedtük a leveses-tányérokat.

Jóízűen bevettük az egészet.

Akkor jöttem rá: "diétázok"...

Nem lett semmi baja senkinek sem...

Este összeszedtük magunkat és mentünk a moziba. De nem filmet nézni. A moziterem olyan univerzális volt. Színpaddal. Több kiváló, érdekes műsort láttunk rajta. Nem csak színészekkel, zenészekkel is. A szlovákiai híru nagy cigány vonós-zenekar is beleadott mindent, mintha nem is kisgyerekeknek játszana...

Ünnep

Gyereknapi lehetett. Nagy ünnepek rendeződtek. Délelőtt repülők művészkedtek felettünk. Aztán fagyaltot kaptunk. Délután pedig a játszótéren olyan sürgés-forgás volt, mint a vásárban. Színpad is volt. Műsorral. Én egy csoporttal léptem fel. A "tancuj, tancuj, vykrúcaj" nótát énekeltük. Azután halásztunk. Egy botra spárga volt kötve. Egy kör alakú hely meg elkerítve, körül befedve. Nem lehetett belelátni. Az volt a tó. Belógattuk a spárgát, azután "harapott" a "hal". Kirántottuk a madzagot és kinek kinek szerencséje szerint valami édesség lógott rajta. A halászást meg lehetett ismételni is. Sok minden műsor volt. Bámészkodhattunk, ténfereghettünk magunk is. Néha meg összeszedtek bennünket. Ilyenkor egy-egy csoport együtt játszott. Például az "ide Pešek okolo" nevezetű játékot. Közben leguggoltunk, homlokkal befelé. Az egyikünk mögöttünk, kint körözött, egy kendővel. Akinek a háta mögött leejtette a kendőt, annak azt észre kellett venni. Felállni, és igyekezni elkapni a körözőt. Ha nem sikerült – helyet cseréltek. Kifáradva, de jókedvűen érkeztünk meg az ötösre. Még ki sem fújtuk magunkat, amikor zúgást hallottunk, és nagyon alacsonyan elsuhanat fölöttünk egy repülőgép. Vitorlázó – gép, állapították meg a tapasztaltabbak. "Elvesztette a magasságot"... Valóban. Úgy látszik, nem tudott megfelelő légáramlatot fogni. Kényszerleszállást végzett. Néhány száz méterre tőlünk. A vetésben.

Mennyi esemény egy nap alatt...

Narancs

Meg-meg látogattak az otthoniak. Más-más összetételben. Más-más módon.

Papó, Mamával!. Vonaton. Világosan előttem a nyári kép. Megmutattam nekik az "elülső" játszóterünket. Állunk a két feketébe öltözött öreg (Papó akkor már vagy 76 éves!) meg én a hatalmas, letaposott gyepes tisztáson. Körül a magas túlevelesek. Felül a tiszta égbolt. Süt a Nap. S én eregetem a magasba a forgó propellert, - a játékot, amit hoztak.

Elmúlt a nyár. Akkor meg Anyu jött. Korin nénivel. Szintén vonaton. Későn. Sikerült nekik alvási helyet kapni. Alattunk. Lent a szuterénben. Este a hármas pavilonban találkoztunk.

Ott gyógyították Korin néni lányát. De mi nem ismertük egymást.

Ez a látogatás egy apróság révén vésődött be az emlékezetembe:

Úgy látszik mindenütt mindenkinek mindenhez meg van a hozzáállása, szokása, módszere...

Nálunk, lehet, hogy azért, mert a narancs nem volt olyan mindennapi, kissé "közvetetten" bántunk vele.

Késsel körülvágtuk nagy cikkesen, aztán lebontottuk a haját.

Kényszerhelyzetben körömmel bontottuk meg egy helyen, aztán onnan kiindulva meghámoztuk. Azután cikkekre lehetett szedni, - szétosztani.

Most megbámultuk, szokatlan volt nekünk, hogy a Korin lány beleharpott. Meglepetésünket észrevehette az anyuja is, mert megjegyezte: megeszi a héját is...

Én a héja alatti fehér hámot megettem, de a sárga, csípős része nem volt kedvemre.

Anyu eleinte megpróbált belőle kandírozott gyümölcsöt csinálni. Megfőzte cukros vízben. Mivel azonban így sem volt nagy keletje, - abbahagyta.

Ahány ház...

Pecsenye:

Minden egyszerű volt, de azt hiszem mindennek volt titka. Titkuk volt a fürdőszobáknak is.

Az egyik nagy közös fürdetés után történt meg, hogy az egyik új társunk, egy cigánygyerek, néhányunkat visszahívott. Előkerített egy kulcsot és nagy meglepetésünkre kinyitotta az egyik szekrényt, melyre azelőtt valahogy úgy néztünk, hogy senki semmire sem használja, hogy már "évszázadok" óta csak ott van.

Nem is volt benne semmi, - csak egy hatalmas barnás sült hús tömb. A fiú mestersen lenyisszantott belőle néhány vékony szeletkét, hogy kóstoljuk meg.

Sült bárányhús, mondta. Ízletes volt, kitűnő. Csak úgy, magában.

Eszembe jutott az esténkénti Rimapart-i cigányvonulás...

Ki tudja?, barátot keresett-e a "tulajdonos", vagy csak el kellett dicsekednie, hogy mi van neki... Azután nem találkoztunk. Lehet, hogy másüvé tették.

Később megtudtuk, hogy a mi fürdőszobánkban is van ilyesmi titka. Csak éppen libakiadásban. A hlohoveci Halás látogatta az ottani egyik szekrényt. Esténként, lefekvés előtt. Néha némelyikünket odahívott. Nekünk leszelt egy vékony lemezkét, magának kanyarított egy hasábot.

Az ő sült libáját is megdicsértük. Igazán jó volt.

Érdekesebb, mint a némelyikeknek kiírt "második vacsora": legtöbbször vajás kenyér, fél vagy egész föltojással.

Legérdekesebb azonban a fürdető fürdőszoba egyik másik szekrénye volt. Egy fürdetés alkalmával valamit keresett a nővér, akkor pillanthattunk beléje mi is, akik ott voltunk. Az "elkobzott", vagy otffelejtett tárgyak raktára volt.

Akkor még nem sejtettem, hogy nemsokára az én egyik tulajdonom is lehet hogy ott lesz:

Valahogy "divatba jött" a riasztópisztoly. Megírtam hazára. Hát hoztak belőle egyszerre kettőt is! Egy négylövetűt, ez előre "lőtt", de darabosabb volt, meg egy ügyes, finomabb, formás hatlövetűt. Ez utóbbi hátránya viszont az volt, hogy fölfelé lőtt. No legnagyobb hátránya az lett, hogy nekem is el kellett vele dicsekednem... Az egyik nagyfiú kölcsön vette – és vacsora előtt, rossz helyen..., lőtt vele. Éppen a harmadik, a legszigorúbb nővér szolgált. Egyből elkobozta a "fegyvert"! Még láttam, vacsorakiosztás előtt az egyik vacsorafuvarozó kezében. Mentem a nővér után, hogy az az enyém, adják vissza!

Természetesen... – nem adták! Másnak is tetszenek az ilyen ügyes szerkentyűk...

Karácsony

Otthon biztosan nagyon sajnáltak, mert bicska, pisztoly mellett a Neni régi órája is hozzám került. Nézegettem is téglalap alakját sokszor, főleg a délutáni ágybani pihenők alkalmával. Mentek az órák, hónapok lettek belőlük.

Egyszer reggel mély alvás után, a szokott nyitott ablakok mellett, arra ébredtünk, hogy lélegzetünkől zúzmarás az orrunk alatt! Megjöttek a nagy fagyok. De nagyot aludtunk! Nem sokkal azelőtt új vastag puha fehér pokrócokat kaptunk a paplanhoz. Bebugyolálkodtunk, csak orrunk hegye látszott ki...

Közelgett a Karácsony! Az idő néha úgy elromlott, hogy a délelőtti pihenőt is a szobán töltöttük. Ekkor láttuk a takarítónőket munka közben. Súrolták a szobánkat is. Környékiek, fiatalok voltak. Szóba eredtek a nagyobb fiúkkal. Beszéltek lakóhelyükről, a Karácsony közeledtéről. És énekeltek.

Valahogy ösztönösen elhatároztuk, megegyeztünk, hogy mi is karácsonyfát állítunk, a szobánkban. Az asztalon. – Egy asztal volt a szobán, az ab-

lakoknál. Ahol a sült gombát ettük. Meg ahol a leveleket írogattuk hazára. Most is megírtuk, mi a szándékunk, és hogy küldjének szaloncukrot!

A szaloncukor megérkezett, és a nagy nap is. Talán aludni sem tudtunk az izgalomtól, mert korán, még szürkületben már fönn voltunk, megbeszéltük a teendőket. A két legidősebb fiú, előhúzta a szekrényből a kis fűrész, kis fejszét! és senkit (mármint nővért...) sem kérdezve elindult.

- Érdekes, milyen természetesnek vettük, hogy ment magától... Hogy működött a kis csoport, - mint egy család... Ők mint "öreg" – "tudták" a "kötelességüket"...

Plafonig érő szép fával jöttek meg.

Estére feldíszítettük a karácsonyfákat. Volt mivel...

Aztán sorba jártuk a többi szobát is. Még a felső emeletet is, a nagylányok szobáit, ahová máskor nem bámészkodtunk...

Szépek, gazdagok voltak a karácsonyfák. Nagyon megható, ünnepélyes légkör képződött.

Az egyik nagylányos szoba plafonig érő fáját nagyon csodáltuk. Annyira, olyan dúsan föl volt díszítve, hogy a villany és gyertyák fényében úgy csillogott – villogott, mintha teljesen ezüstből lett volna.

De olyan ízlésesen volt megalkotva, hogy végképp nem hatott fémesen, hidegen, hanem, mintha a meséből termelt volna elő.

Elérkezett a karácsonyi vacsora ideje. Nem tudom, miért ültem a helység közepétől az ajtó felé, szemben a folyosóval? A többi emlékem inkább az ablakhoz közeli...

A vacsora fő fogása természetesen a "szokásos" kirántott ponty lett. Jól körülrakva krumplik hasábjával és mindez vastagon leöntve sűrű hófehér zósszal. Mint ahogy a hegyeket ellepte a hó... A "hóban", azaz a majonézes zószban meg egy csomó hagyma, földarabolva, álcázva.

Örültek a gyerekek. Csakhogy! Én a disznóhúshoz, hurkához, kolbászhoz, füstölt oldalashoz, dínstelt káposztához voltam szokva!...

Csipkedtem belőle.

És úgy elment az étvágyam, hogy három napig, a legnagyobb finomságok idején!, rá sem kívántam nézni semmi ételre!

A harmadik napon aztán egy almával békítettem gyomromat. De nem akármilyen almával. Eszembe jutott, milyen jó volt, mikor még kevés volt a gyümölcs, és Anyu almát sütött nekünk. Megsütötte, megcukrozta. A héja alatt megpuhult, mint a kompót. Volt almám a szekrényben, biztosan a karácsonyi csomagban kaptam. Fogtam egyet. Tartottam a forró víz alá. Nyomkodtam. Megpuhult. Úgy szívogattam a nedvét a héja alól.

Így telt el a tátrai karácsony...

Már nyolc hónapja voltam távol otthonról...

Hazafelé

Január vége felé valahogy változott a tél. Míg az elején mintha fokozatosan mindig újabb, puha fehér takaró alakult volna ki, akkor mintha lassulás, fékezés állott volna be. Hó volt, de utánpótlás nélkül. Mintha összement volna. Keményebbnek hatott. Az úton öreg nyomokkal hasogatva. Bizonyos módon szomorkásabb hangulatot keltett, mint az első pihék szállingózása.

Ilyen vegyes, bizonytalan érzelmeket keltett a hír is, mely gyakrabban ismétlődött, hogy már megyek haza... E hír jelenthetett heteket, esetleg még hónapokat is, de mégis áttolt azok csoportjába, akiket azelőtt másüvé soroztunk be, akikre lehet, hogy kissé irigykedve néztünk, akik itt öregebbek lettek...

Jó érzés volt, hogy megyek haza, de búcsúzást jelentett. Itt sem volt rossz. Legjobb lett volna bírni ezt is, azt is...

Aztán minden nagyon egyszerű, prózai lett.

Megjött Apu. Korinékkal. Az ő autójukon. Már nem tudom, az ő lányukat is akkor engedték-e el, vagy csak látogatóba jöttek hozzá.

Leszűkült a világ. Már nem volt Lucsivna. Csak néhány négyzetméter a hármaskő pavilon előtti úton. Vagy két négyzetméter az úton letaposott, fagyott hó, és vagy egy négyzetméter az út szélén nem természetesen, nem magától felvágott hó. Néhol a hideg aszfalt szürkésfekete csíkjaival.

Ott álltunk. Magányosan. Én. Apu.

Jött a Wartburg. Beültünk. Sokan voltunk. Én hátra, középre kerültem. Nyomták a felső combomat balról, nyomták jobbról.

Kényelmetlen volt. Kis idő múlva egészen belefájdult a fenekem.

Hosszú volt az út. Végig régi, letaposott, nem túl nagy hóval.

Végre mégis megérkeztünk. Téli szürke délután. Haza...

Bementem a konyhába. Egyszerűnek, kicsinek, sötétnek tűnt a nagy lucsivnai szobákhoz képest...

A dikón Kati ült. Csak nézett. Kilenc hónapja nem láttuk egymást. – Évekig ő volt leggyakoribb társam. Együtt nélkülöztünk, együtt osztozkodtunk, együtt játszottunk, együtt örültünk.

1960. február tizedike volt. Kati születésnapja. Hatodik évét töltötte be. Születésnap ajándékba jöttem...

Én érkeztem, iromba kakasunk meg ment. Megettük. Ünnepeztünk...

Iskolában.

Bemutakoztam Papóéknak is.

Egykettőre belejöttem a hétköznapiakba. Egyszerűbbek voltak, nem olyan fényűzőek, nem olyan szinten mint Lucsivnán.

De otthon volt.

Anyu főzött. Egyszerűbbet, de otthonit.
Nem volt központi fűtés, de Anyu, Apu befűtöttek.
No és nekem is elkezdődött a munka. Iskolába kellett menni.
Negyedikbe. Belepottyanni. A második felébe.
Más, de hasonló, fekete fapadlós tanterembe, mint amit otthagytam.
Más, de ismerős tanító-nénivel. "Borikával" – ahogy Anyuék emlegették.
Bizonyos rokonsági kapcsolat volt családjaink között. Megint otthonosabban voltam az iskolában.

Az első emlékem számtan órai.
Kihívott. A táblához. Feldiktálta a példát.
"Számolhatsz szlovákul" – tette hozzá.
Minek... – gondoltam magamban. "Nem kell"... – mondtam.
Minek, hisz a számok neveit tudom... Magyarul is, szlovákul is... Az csak pár szó... A matematikát meg nem kell körülbeszélni. Azt elég tudni.

Az emberek sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítanak e dolognak, mint amilyen a valóságban. A spekulánsabbak, lustábbak, butábbak aztán ezt ki is használhatják... De az igazság az, hogy csak okként, hogy kibeszélhessék magukat.

Anyuék is egészen komolyan megkérdezték, hogy milyen iskolába vigyem nek, hol folytassam a tátrai két félévet?

Milyen kettős paradox...:

- Anyu, kinek szüleit a "szlovákok" csak egy évtizede telepítették ki, és Apu, kinek szüleit oktanul bebörtönözték és munkájuk eredményeiből kiforgatták, nem gondolkoztak nacionalista módon, azt hitték, nekem nagy erőfeszítés volt átállni egy évet, és most megint nagy lenne vissza állni. Hagyták volna rám a választást.
- A másik paradox: én e dolgokból annak idején keveset tudtam, még kevesebbet értettem, nem is gondolkoztam rajtuk. Mégis, csak a Természetre hallgatva, máig is azt hiszem: normálisan döntöttem...

Anna

Jött az újabb nyár. Már nem volt idegen a ház. Lucsivna lassan emlék lett.
Még emlékeztem, milyen jó volt a málnaszörp mit akkor kaptunk, mikor egyszer nem folyt a víz.

Tovább használtam az evőeszközümet, melyet annak idején Nenitől kaptam.

Elől a kertünkben virított a "tátrai virág" mely Anyunak tetszett a pavilonunk előtt, és megszedtük a magját.

A kredenc fiókjában még ott hánykolódott a kis szótár-füzet, néhány tátrai barát címével.

És, néha írtam Annának, ő meg visszaírt.

Egyszer a nagy lányok, akik a nyugágyas tákolmány fentebbi szárnyában pihentek, viccet csináltak. Hoztak nekem valamit, hogy "Anna küldi". Azt sem tudtam, ki az Anna...

Legközelebb azonban vettem egy nyalókát. Megkerestem, és pokrócára dobtam, hogy ne maradjak adósa. Szép kislány volt, de nem játszottunk együtt, mindnyájunknak meg volt a maga dolga.

Mégis, ahogy készültem haza, Anna címe is belekerült a füzetembe.

Eléggé gyatra módon. Majdnem csak az, hogy "Spišská Nová Ves"...

A levelek azonban megérkeztek...

Tudósítottuk egymást, hogy élünk..., hogyan járunk iskolába...

Minden rendben lett volna, ha levelezőtársam egyik levelét úgy nem zárta volna, hogy "Bozkáva Ťa Anna"...

Nagyon szégyelltem. Butául. Gyerekesen.

Másképp fogtam föl a frázist.

Családunkban valahogy nem puszilkoztunk...

Valahogy akkor hagytuk abba a levelezést.

A Tatra azonban megmaradt, és hozzá tartozik Anna is.

Lucsivna...

Lucsivna valójában nem Lucsivna. Helyesen ejtve Lucsivná. Magyar neve: - ki tudja? ...

Lucsivna nekünk nem az üdülő-település. Nem a falu. Hanem a gyógytelepülés.

Legfőképpen azonban határvonal.

A születésem előtti "mozgalmas" évek – melyekről a papírokból tudok – után a lenti ház évei mintha visszatérés lettek volna a normális, rendes, ésszerű életbe. Lehetséges volt ez elszigeteltségünk révén, és mert még megvoltak az ismeretek, és mert még volt egy csomó tudó, normálisan gondolkodó, dolgozó ember.

Neni és Mama állásfoglalása, ami minket az építkezéshez vezetett a városban, az a család szempontjából katasztrofális veszteséget, visszaesést jelentett.

Az én szempontomból ezek az évek óriási módon felgyorsultak, mozgalmasakká váltak. Városba költözni, onnan lejárni földet megművelni, iskolába járni, építkezni...!

Egyszerre több új világ...

Lucsivna aztán megint egy csöndes, szép sziget volt.

Mindhárom hely óriási mértékű tapasztalatot, tudást adott.

Persze, nem ingyen...!

És vitatkozni is lehetne rajta.

Mások az emberek, ha ilyen tapasztalatokon mennek át.

Viszont, biztosan nem hiányoznak, az ő szempontjukból, másoknak e tapasztalatok. Gondtalanul, boldogan élhetnek.

Nem tudnak erről sem, arról sem. De őket ez nem bántja. Nem tudják, mit nem tudnak... Szerencsések, nincs is e tudásra szükségük.

Lucsivna bizonyíték is.

Arra, hogy különböző származású, szokású, sőt nemzetiségű emberek élhetnek, élnek együtt viták, harcok, egymásnak ártás nélkül.

Arra is, hogy ez egyszerű, kis közösségek okosan tudnak élni. Okosabban, mintha valaki erőszakkal minden mozdulatukat előírná, szabályozná.

És Lucsivna kivétel is.

A "szocializmus építésének" idején talán az egyetlen pozitív megnyilvánulás...

Itt vége van a könyvnek. Lucsivna azonban nem elhatárolt, nem bezárt történet. Ugyanúgy, mint a „Lenti ház”, mint „A földek”, meg a többi, élt, és él tovább. És persze – magától nem íródott le ...

Hogyan íródott tehát? (Az is érdekes ...)

Így:

16,31 2000. VI. 7.

NIMNICA Fürdő

Ülök itt a rácsos ablak mögött. Előtte a víztároló, a felduzzasztott Vág foltos fodros vize. A víz mögött a zöld hegyvonulat.

Jönnek a gondolatok:

- úgy néz ki, hogy a "semmi esemény"-t is jól ki lehet körülírással, szavakkal festeni, cifrázni;

és úgy néz ki, hogy a nagy esemény leírására is gyengék a szavak. Az emlék mint a régi igazi megtörtént esemény modellje nagyon tömör, de nagyon sűrű.

Ömlik belőle valami. A valamit intenzíven érezni, viszont szavakkal leírni szinte lehetetlen.

Az iskolanyitás magja a szürke tömeg, a kantár H alakú része az ünnepi nadrágon és Papóék iskolához tartozása.

- ki tudja, mit érzett Papó?, Mama?, Apu? – az iskolanyitáson, mikor én elsős lettem... Ki tudja, szomorkás volt-e kissé a hangulatuk? – mindamellett hogy derűt mutattak...

- tegnap is, este, ahogy néztem a rácson a nagy pókot, ilyesmi jutott eszembe. Papó is nézte nyári estéken a veranda ablaksarkában, hisz ott aludt. Nézte a pókot, a Holdat, meg a csillagokat is látnia kellett... Ki tudja, értékelt-e?, és hogyan?

A mindennapi teendő, az eredmények eltakarják, elő sem hozzák a kérdéseket. És sok "eredményt" sikerült "termelnie".

Viszont!, Papó értelmes volt, - és sok bús eseményt megélt...

Nem "értékelt"... Vagy nem volt partnere? – akinek kinyúlhatott volna? ...

- ki tudja, elemez-e a pók? Lehet hogy ebben különbözünk? Vagyis ebben is... Valószínűleg nem csak a pókoktól, hanem ember embertől is...

12,51 2000. VI. 18. Nimnica Fürdő

Most fejeztem be Lucsivnát. A II.-48. oldalt. Hozzáírok még e "49", "nulladik" oldalhoz: Milyen sűrű összetartozás lehetne a családokban... Anyu biztosan levélben "megbeszélte" Tankó mamával az én akkori létemet, most meg én írom az ő létüket! Papóék, Mamáék így élnek!

(Miért Nimnica?

Fürdőre kerültem, mivelhogy kissé megemelkedett a „cukrom”. Egész biztosan, legalábbis is részben, a rossz munkakörülmények és leányzónk „modern” életmódja miatt ... Ezt az időt használtam hát ki e „könyv” megírásához.)

(Előbb említettem, hogy Lucsivna továbbra is él, legalább is az emlékezetben ... Mert a valóságban az utóbbi időkben csak kínlódik ... Úgy, mint sok minden mást – ebben a csodaországban, ahogy vezetőink állítják: „Európa gazdasági tigrisében” - Lucsivnát is hagyták tönkremenni!

Erről kicsit többet írtam a rövidebb szlovák változatban.)

21,34 2008. VIII. 7. Kibillen a hangulatból, de:

el tudom képzelni, hogy némelyik olvasónak idegeire mennek bizonyos dolgok. Gondolok most az előbbi szöveg formai oldalára.

1, Legjobb lett volna kétféle képpen megírni ezeket a dolgokat. Az egyik változatban kimondottan az irodalmi nyelvet használni, a másikban pedig a mi otthoni eltéréseinket. Ilyen duplázásra azonban sem időm, sem kedvem nincs. Különben is az eltérés nem olyan sok. Inkább tehát néhol néhányat alkalmaztam belőlük. Például: pírítós, nő, megúntuk, brozsúra, kíséret, sparhét, ovoda, fölt, zósz, ...

Némelyik dolog jellemzése annyira konkrét volt, hogy nekünk a nevét jelentette, „összeírva” emlegettük. Például: kiskés, ...

2, Most a számítógépes szövegszerkesztők sokat segítenek. Észreveszik a véletlenül tévesztett, kihagyott, vagy hozzáadott betűket.

Az automatikus elválasztással azonban nem vagyok teljesen megelégedve ...

3, Nem egyértelmű a sorkizárt igazítás alkalmazása sem. Így hát azt is csak részben használtam, habár rövidíti a szöveg kiterjedését.

Az alkotó ember előtt újabb és újabb feladatok mutatkoznak ...

2008. aug. 9.